

A tisztességtelenség megítélése a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos joggyakorlatban

TDK dolgozat

Jelige: Tisztesség

2014

Tartalomjegyzék

Bevezető gondolatok	3
I. A tisztességtelenségről kicsit másképp: a tisztesség követelménye.....	6
II. A árfolyamrés problémaköre	8
II. 1. A deviza kölcsön és a deviza alapú kölcsön	8
II. 2. Az árfolyamrés jogi megítélése	9
II. 3. A jogszabályi háttér	10
II. 4. Az árfolyamrés megítélése a magyar joggyakorlatban: Kásler kontra OTP Jelzálogbank ügy	11
II. 4. 1. Az ügy tényállása és a nemzeti bíróságok eljárása	11
II. 4. 2. Az előterjesztett kérdésekről.....	14
II. 4. 3. Az előzetes döntéshozatali eljárásban született ítélet	20
II. 4. 4. A Kúria lépése: a 2/2014. PJE határozat.....	22
III. Az egyoldalú szerződésmódosítás kikötésének problémaköre.....	24
III. 1. Az egyoldalú szerződésmódosítást kikötő feltételek érvénytelenségének jogcímei	24
III. 1. 1. Jogszabályba ütközés.....	24
III. 1. 2. A tisztességtelenség kontrollja	25
III. 2. Az érvénytelenség megállapításnak feltételei a hazai gyakorlatban.....	25
III. 3 A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény megerősítése: a 2/2014. PJE határozat.....	28
Összegző és záró gondolatok	30
<i>Záró gondolatok</i>	33
FELHASZNÁLT FORRÁSOK.....	35
Irodalomjegyzék.....	35
Jogszabályok	37
Egyéb források	38

Bevezető gondolatok¹

A 2008-ban kirobbant gazdasági világválság szükségszerűen magával hozta a magasabb szintű pénzügyi fogyasztóvédelem iránti igényt,² és rámutatott a fennálló intézmények hiányosságaira, illetve elégtelenségeire. Újabb és újabb kihívásokra kell reagálni a fogyasztók érdekeinek megóvása végett. Ezt az igényt próbálja kielégíteni mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás, előbbi a megfelelő eszköz megtalálásával, utóbbi pedig a hatékony és a fogyasztóvédelmi célokat szem előtt tartó ítélkezéssel. Nem maradhat passzív az Európai Unió sem, hiszen a közösségben prioritásként kezelt terület a fogyasztóvédelem,³ a luxemburgi Bíróság jogértelmező tevékenysége pedig igen gyakran nélkülözhetetlen a helyes út megtalálásához.⁴

A devizában történő eladósodás társadalmi méretű problémaként jelentkezik a mai magyar mindennapokban. A külföldi pénznemben (többnyire svájci frankban) meghatározott fogyasztói hitelszerződéseket az általában alkalmazott kamatoknál alacsonyabb kamatai miatt első ránézésre vonzónak ítélték meg a kölcsönvevők, és a nemzetközi irodalom szerint is egyértelműen ez vezetett az elterjedésükhöz.⁵ Ezen alacsony kamat „ára” az, hogy az árfolyamkockázatot kizárólag az adós viseli. Erről a kockázattelepítésről 2013 decemberében a Kúria akként határozott, hogy a *„deviza alapú kölcsönszerződés, mint szerződéstípus önmagában amiatt, hogy a kedvezőbb kamatmérték ellenében az árfolyamkockázat az adósnál jelentkezik, nem ütközik jogszabályba, nem ütközik nyilvánvalóan a jóerkölcsbe, nem uzsorás szerződés, nem irányul lehetetlen szolgáltatásra és nem színlelt szerződés”*.⁶ Létezik olyan álláspont is, amely szerint az árfolyamkockázat áthárítása, mint olyan, téves nézetten alapszik, hiszen a bankoknál nem is merült fel kockázat, az fogalmilag az adóst terheli.⁷

Magyarországon megoldandó feladatot jelent tehát a devizában eladósodottak helyzetének orvoslása. A gazdaság- illetve szociálpolitikai intézkedéseken túlmenően, a szűk értelemben vett küzdelem, azaz a szerződések érvénytelenségével kapcsolatos perek három fő

¹ Lezárás dátuma: 2014. november 4.

² HAJNAL Zsolt: *A pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályok aktuális változásai az Európai Unió jogalkotási folyamatainak tükrében*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. (6. évf.), 1. szám, 11-13. o.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 254/2014/EU rendelete a 2014 és 2020 közötti időszakra vonatkozó többéves fogyasztóvédelmi programról és az 1926/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről

⁴ Lásd pl. C-26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy

⁵ Henrique S. BASSO, Oscar CALVO-GONZALEZ, Marius JURGILAS: *Financial dollarization – the role of banks and interest rates*. Journal of Banking & Finance, 2011. (35. évf.), 4. szám, 794-806. o.

⁶ 6/2013. Polgári jogegységi határozat a deviza alapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben felmerült egyes elvi kérdések tárgyában (a továbbiakban: 6/2013. PJE határozat)

⁷ GÁRDOS István, NAGY András: *A devizahitel jogi alapkérdései*. Hitelintézeti Szemle, 2013. (12. évf.), 5. szám, 376. o.

irányt öleltek fel: egyrészt – az előzőekben már említett – árfolyamkockázat problémakörét,⁸ másrészt az árfolyamrésszel érintett kérdéseket,⁹ harmadrészt pedig az egyoldalú szerződésmódosítással¹⁰ kapcsolatban vannak ütköző álláspontok.

Jelen dolgozat véglegesítésének időpontjára a devizahitelek problémáinak rendezésére az Országgyűlés törvényt alkotott.¹¹ Ennek ellenére úgy gondolom, hogy az elmúlt évek „*devizahiteles küzdelmei*” komoly tanulsággal szolgálhatnak a fogyasztóvédelem, különösen a pénzügyi fogyasztóvédelem fejlesztéséhez, illetve a tisztességtelenség polgári jogi megítéléséhez.

A dolgozat célja a devizahiteles perek során felszínre került, a tisztességtelenség megállapítására vonatkozó eltérő joggyakorlatok, az ezekkel kapcsolatos dilemmák, és az ezek megoldására szolgáló jogegységi döntések és vélemények feldolgozása, valamint ezek értékelése, és ezáltal a judikatúra eredményeinek, illetve hatásainak összegzése.

Dolgozatomban az érvénytelenséggel kapcsolatos fogyasztói igények két területével foglalkozom. Egyrészt az árfolyamrés kérdéskörével, másrészt pedig a fogyasztói kölcsönszerződésekben kikötött egyoldalú szerződésmódosítás jogi problémáival.

A dolgozatban elhatárolási kérdéseket is igyekszem rendezni, illetve alapfogalmakat bemutatni, hiszen a pénzügyi fogyasztóvédelem szükségszerűen túlmutat a polgári jog fogalomrendszerén. A tisztánlátás végett és a könnyebb megértést, valamint az átláthatóságot segítő, minden kérdéskör (árfolyamrés, illetve egyoldalú szerződésmódosítás) elején kitérek a jogi háttér¹² bemutatására, a szükséges mérték erejéig.

A deviza alapú hitelezéssel kapcsolatos alapvető problémát a már említett gazdasági világválság hozta felszínre. Az árfolyamkitettségből eredő kockázatot a válság előtt ugyan lehetett ismerni, de a forint gyengülésének mértéke, és az ezzel együtt járó törlesztési terhek megnövekedése nem volt előrelátható.¹³ A problémát kissé leegyszerűsítve vagy éppen a

⁸ 6/2013. PJE határozat

⁹ 2/2014. Polgári jogegységi határozat a deviza alapú fogyasztó kölcsönszerződések tisztességtelenségének megállapítására irányuló indítvány tárgyában (a továbbiakban: 2/2014. PJE határozat)

¹⁰ 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről (a továbbiakban: 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény)

¹¹ a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény

¹² Tekintettel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény 50.§-ára, jelen pályamunka a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) rendelkezésire épül.

¹³ BÁNFI Tamás: *A devizahitelezés oka, a beavatkozás lehetősége, módjai*. Pénzügyi Szemle, 2012. (57. évf.), 3. szám, 380. o

lényegét megragadva azt kell, illetve azt kellett vizsgálni – legalábbis fogyasztóvédelmi szemszögből – , hogy ez a konstrukció nem okoz-e olyan sérelmet, amelytől a jogalkotó meg kívánja óvni a fogyasztót.

A figyelem így terelődött az egyes szerződési feltételek tisztességtelenségének vizsgálatára, amelytől – legalábbis magánjogi értelemben – az orvoslást várták a devizaadósok tízezrei. Olyan alapvető kérdések merültek fel a probléma kiindulópontjában, hogy vajon nem sértik-e ezek a kikötések a jóhiszeműség és tisztesség elvét, oly módon, hogy a felek szerződéses jogait és kötelezettségeit indokolatlanul és egyoldalúan a fogyasztó hátrányára határozzák meg? Azaz tisztességtelenek-e a feltételek. Ehelyett azonban egy sokkal közérthetőbb kérdést is feltehetünk: vajon átláthatóak-e ezek a szerződések, világosak és érthetőek-e a pénzügyi termékeket meghatározó standardfeltételek?

A fogyasztóvédelmet életre hívó jelenségek egyike éppen az információs aszimmetria volt. Jelen esetben nem az információ hiánya, illetve a megszerzés lehetőségének kizártsága okozott problémát, hanem a rendelkezésre álló óriási mennyiségű információ értelmezésének és feldolgozásának a képességével nem rendelkeztek, illetve nem rendelkeznek a fogyasztók. Minden pénzügyi termék komplex és bonyolult, azt mondhatjuk, hogy egy közepesen összetett lakossági termék kondícióinak az értelmezése is felsőfokú szakismeretet feltételez. Ezzel nemhogy a védelem alanyát megtestesítő átlagos fogyasztó, de gyakran még az egyébként magasan kvalifikált, tudatos fogyasztó sem rendelkezik.¹⁴

A szerződési feltételek érvénytelensége kimondásának háttérében – fentiek alapján jól látható – két fontos kérdés húzódik meg, amelyek egymással szorosan összefüggnek. Egyrészt, hogy kategorikusan megállapítható-e, hogy tisztességtelenek a már említett feltételek (árfolyamkockázat, árfolyamrész, egyoldalú szerződésmódosítás). Másrészt, hogy egy pénzügyi szolgáltatás esetén kit kell oltalma alá helyeznie a fogyasztóvédelemnek, mert úgy tűnik, hogy az átlagosan informált fogyasztó szintjéhez igazodó szabályozás nem jelent hatékony jogvédelmet.

¹⁴ SZEBELÉDI Ferenc: *A pénzügyi fogyasztóvédelem jogérvényesítési kérdései*, Themis, ELTE ÁJK Doktori Iskola, 2012. október, 101-103. o.

I. A tisztességtelenségről kicsit másképp: a tisztesség követelménye

A polgári jog alapelvi szinten megfogalmazza a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megtartását. Ha jobban megnézzük tehát arra a következtetésre juthatunk, hogy egy, a polgári jog egész területén ható alapelv kötetmi jogi konkretizálásáról van szó, hiszen a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megsértésével megszővegezett szerződéses kikötések kerülnek a vizsgálat középpontjába.¹⁵ Elmondható tehát, hogy a fogyasztóvédelmi szabályozás – ezen a helyen – egy polgári jogi jogintézményen keresztül szolgálja a fogyasztói érdekeket. Felvetődhet a kérdés, hogy miért is van szükség erre a „konkretizálásra”? Ez pedig elvezet bennünket egészen az alapokig, vagyis addig a kérdésig, hogy mit vár el a polgári jogviszonyok alanyaitól a tisztesség (és jóhiszeműség) elve. A jogfilozófia világában való elkalandozást elkerülendő, néhány gondolat erejéig kívánok foglalkozni ezzel a kérdéssel.

Az erkölcs és a jog kapcsolata igen ingoványos talajra vezet el bennünket, annyi viszont elmondható, hogy egyfajta tartalmi jogszerűséggel, azaz az erkölcsösség törvényi szinten való megjelenésével találkozunk. Rudolf von Jhering gondolatával élve,¹⁶ egyfajta minimumról beszélhetünk, amelyet gyakran, sőt egyre gyakrabban, és egyre kiterjedtebben alkalmaz a jogalkotó az általános elvként történő rögzítésen túl. Az, hogy egyfajta erkölcsösséget követel az elv, nem vezet oly közel a kérdés megválaszolásához. Állítom ezt azért, mert ez – az emberiség sokszínűségét tekintve – igen tág mozgásteret biztosít. Ezek szerint az általános, a társadalomban uralkodó erkölcsi minimum lehet az irányadó. Ez a határokon átnyúló szabad kereskedelem, valamint a liberalizált piacok mellett kevésbé célravezető megoldás, hiszen a kulturális és jogi sokszínűség világában kellene egy jól látható vonalat húzni.

A jogbiztonság követelménye mellett viszont nem mehetünk el ilyen könnyen. Ennek megfelelően úgy gondolom, hogy a kötetmi-fogyasztóvédelmi pontosítás egy út lehet az egységes megítélés felé. A fogyasztók védelme pedig megköveteli ezt a „pontosítást”, amelyet mind az uniós, mind a hazai jogalkotó felismert, és megtett. A joggyakorlat, a bíróságok ítélkezése azonban a tartalommal való megtöltés, illetve a „pontosítás” kiemelkedő területe, amelyet jelen munka is hivatott alátámasztani.

¹⁵ WELLMANN György (szerk.): *Az új Ptk. magyarázata V/VII.*, HVG-ORAC, Budapest, 2014., 193-199. o.

¹⁶ BÍRÓ György, LENKOVICS Barnabás: *Magyar polgári jog – Általános tanok*, Miskolc, Novotni, 2010., 82–88. o.

„A jóhiszeműség és tisztesség elve tehát alapvetően a gazdasági viszonyokban kap hangsúlyt, és tartalmát a bírói gyakorlat alakítja elsősorban e jogviszonyok keretein belül, ezért tartalmát alapvetően meghatározzák a gazdasági élet általános forgalmi szokásai. A jóhiszeműség és tisztesség követelménye egyfajta etikai megalapozottságú zsinórmértéket fogalmaz meg. Kiemelt szerepe van ennek a követelménynek a piaccgazdaságban érvényesülő magánautonómia szociális szempontokból történő korlátozásának.”¹⁷

Ezzel a gondolatsorral a vizsgálódás kellő alapját megteremtve – a következőkben – a bevezetőben már előirányzott két területen, nevezetesen az árfolyamrés, illetve az egyoldalú szerződésmódosítást kikötő feltételek tekintetében kívánom a tisztességtelenség megítélésével kapcsolatos joggyakorlatot feldolgozni.

Az árfolyamrés vonatkozásában a Kásler kontra OTP Jelzálogbank Zrt. ügy¹⁸ teljes nemzeti eljárását a vonatkozó uniós döntéssel bezárólag tekintem át. Végül pedig az ügyben született egyedi döntés helyett – tekintettel az árfolyamrés alkalmazásának tömeges jellegére – a Kúria által hozott 2/2014. PJE határozattal zárom a jogi probléma elemzését, illetve megoldását (II. fejezet). A tárgyalt kérdések kizárólag az árfolyamrés tisztességtelenségével és az esetleges semmisség jogkövetkezményeivel foglalkoznak.

Az egyoldalú szerződésmódosítást kikötő feltételek tisztességtelenségével kapcsolatos szabályokat, illetve joggyakorlatot pedig a „tisztességtelen vagy jogszabályba ütköző?” kérdéstől indulva a Kúria előzőekben említett, 2/2014. PJE határozatáig tettem dolgozatom részévé (III. fejezet).

¹⁷ VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex, Budapest, 2008., 1282. o.

¹⁸ A Kúria Gfv.VII.30.160/2014/5. számú felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélete; C–26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy

II. A árfolyamrész problémaköre

A probléma gyökere abban ragadható meg, hogy a változatlan árfolyamok mellett is – tehát a szerződésekben kifejezetten nevesített árfolyamkockázat miatti vagyoni terhek esetleges növekedésétől eltekintve – az adós oldalán jelentkező többletteleher a kétnemű devizaárfolyam (eladási-vételi) alkalmazásából felmerülő különbözet. Ez az ún. árfolyam-különbözet, – bár a teljes szerződéses szolgáltatás csak kis hányadát jelenti – a deviza alapú kölcsönszerződésekben elvi jelentőségű kérdéseket vet fel, és az ilyen fogyasztói terhet tartalmazó szerződéses kikötés tisztességtelenségének megítélése a bíróságok asztalára került.¹⁹ Ez a kérdés (azaz az árfolyamrész tisztességtelenségéhez kapcsolódó) áll a Kásler-ügy, így módon jelen pályamunka ezen (II.) részének a középpontjában is.

A jogi probléma kifejtése előtt – annak megértéséhez – feltétlenül szükségesnek tartom a deviza alapú és a deviza kölcsön elhatárolását.

II. 1. A deviza kölcsön és a deviza alapú kölcsön

2004. december 31-ig a magyar jogszabályok nem ismerték a két konstrukció közötti különbséget, csupán a deviza kölcsön, illetve más néven az ún. effektivitási kikötéssel ellátott deviza kölcsön elnevezés szerepelt a nemzeti regulációban. Ezt követően a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről szóló 41/1997. (III. 5.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: THM rendelet) jelent meg első ízben a két típus elhatárolása. 2010 végén pedig a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvényben (a továbbiakban: régi Hpt.) éppen a dolgozatban vizsgálat tárgyát képező árfolyamrész alkalmazását tilalmazó rendelkezések között kapott helyet a deviza alapú vagy más néven effektivitási kikötéssel el nem látott kölcsön fogalma.

A pénztartozás kapcsán meg kell különböztetni a kirovó pénznemet és a lerovó pénznemet: a lerovó pénznemből annyit kell adni, amennyi megfelel a kirótt pénzösszegnek.²⁰ Kirovó pénznemnek az minősül tehát, amellyel a szolgáltatást meghatározták, lerovó pénznemnek pedig az, amellyel ténylegesen teljesíteni kell.²¹ Mindkét tárgyalandó kölcsöntípus esetén a pénztartozás kirovó pénzneme nem forint (pl. CHF, EUR). A régi Ptk.

¹⁹ 5.P.20.360/2010/31. számú elsőfokú ítélet, Pf.I.20.052/2012/7. számú másodfokú ítélet, Pf.v.21.247./2012. számú előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező végzés

²⁰ BATOR Viktor: *Pénztartozás. Kamat*, In: SZLADITS Károly: Magyar Magánjog, III. kötet, Budapest, 1941., 245., 275. és 299. o.

²¹ 4/2012. számú gazdasági elvi határozat

231.§-ből²² következő főszabály szerint a hitelező a kölcsönt forintban köteles folyósítani (hiszen a teljesítés helye Magyarország), az adós pedig forintban köteles törleszteni, tehát a felek a devizában kirótt pénztartozást forintban róják le.²³ Ezt a megoldást nevezzük deviza alapú kölcsönnek.²⁴

A másik típus esetén a szolgáltatás meghatározása, a kölcsön tényleges nyújtása és annak törlesztése is egy külföldi ország pénznemében történik, tehát itt a kirovó és a lerovó pénznem azonos. Ez az effektivitási kikötéssel ellátott deviza kölcsön. Mint látható, alapvetően a két kategória között a különbségtétel azon alapul, hogy mind a kirovó és a lerovó, vagy pedig csupán a kirovó pénznem deviza.

A fentiekből világosan kitűnik, hogy az árfolyamrész kérdése csupán a deviza alapú kölcsönöknél merülhet fel, hiszen effektivitási kikötés esetén magának az adósnak kell beszereznie a tartozása teljesítéséhez szükséges külföldi fizetőeszközt. Effektivitási kikötés hiányában viszont a pénzügyi intézmény – legalábbis álláspontja szerint – folyósításkor a devizát átváltja forintra,²⁵ majd a törlesztéskor a forintot visszaváltja devizára, vagyis ténylegesen konverziós szolgáltatást nyújt, amely szolgáltatás ellenértéke az eltérő devizaárfolyamok alkalmazásából származó haszon. Egyértelmű tehát, hogy deviza kölcsön esetén az ilyen banki tevékenység fel sem merülhet, hiszen az adós a követelés nyilvántartásának pénznemében kap kölcsönt, és abban is törleszt, azaz a pénztartozás alapvető jellemzőjét, sajátosságát adó kirovó és lerovó pénznem, a felek (effektivitási) kikötése nyomán egybeesik.²⁶

II. 2. Az árfolyamrész jogi megítélése

Lényegében azt kell megválaszolni, hogy a deviza alapú hitelezésekben – mint a korábbi hitelezési gyakorlathoz képest merőben újat kínáló, a hitel-, és kölcsönszerződések alapvető jellemzőit szükségszerűen magán hordozó konstrukcióban – minek kell tekinteni az árfolyamrést, mint a korábban, hazai pénznemben kirótt kötelezettségeket tartalmazó megoldástól idegen tényezőt.

²² régi Ptk. 231. § (1) *Pénztartozást – ellenkező kikötés hiányában – a teljesítés helyén érvényben levő pénznemben kell megfizetni.*

(2) *Más pénznemben vagy aranyban meghatározott tartozást a fizetés helyén és idején érvényben levő árfolyam (ár) alapulvételével kell átszámítani.*

²³ 6/2013. PJE határozat

²⁴ A devizahitelezés technikájáról lásd: BÁNFI: im. 380-291.

²⁵ Ezzel ellentétes álláspontra lásd: pl. A Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.052/2012/7.számú ítéletét.

²⁶ GÁRDOS, NAGY: im. 373.

A kérdés mindenek előtt az, hogy az árfolyamrész megtestesítő feltételek a főszolgáltatás meghatározásának tekinthetők-e, vagy esetleg egyfajta díjazásnak, ellenértéknek. Ez a tisztességtelenség megítélésnek egy előkérdése, hiszen a főszolgáltatás meghatározása alá eső feltételeknek a tisztességtelensége főszabály szerint nem vizsgálható. A következőkben a probléma megoldásához szükséges jogszabályi háttér – a feltétlenül szükséges mértékben – ismertetem.

II. 3. A jogszabályi háttér

A tisztességtelen szerződési feltételekkel kapcsolatban a magyar szabályozás 2014. március 15-ig²⁷ két lábon állt:²⁸ egyrészt a Ptk., másrészt pedig a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet (a továbbiakban: a Kormányrendelet) adja a jogi regulációt. Hazai jogunkba a következőkben tárgyalandó szabályok a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv (a továbbiakban: az Irányelv) implementálása útján épültek be.

A kiindulási alapul a Ptk. 209.§ (1) bekezdése szolgál, amely alapján *tisztességtelen az olyan kikötés, amely a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértésével, egyoldalúan és indokolatlanul a másik fél hátrányára állapítja meg.* Nem terjed azonban ki ez a definíció a szerződésnek a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó kikötésére, azonban csak abban az esetben, ha ezek érthetőek és világosak [Ptk. 209.§ (5)]. Ezzel a kivétellel a tisztességtelen kikötésekkel szemben a törvény a következők szerint ad védelmet: minden esetben, ha a kikötés általános szerződési feltételben szerepel; egyéb (tehát nem ászf-ben megjelenő) egyedileg meg nem tárgyalt feltétel esetén pedig akkor, ha azt fogyasztói szerződésben alkalmazzák. Az Irányelv 5. cikke, valamint 2009. május 22. óta a régi Ptk. 209.§ (4) bekezdése szerint a tisztességtelenséget önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető. A tisztességtelenség pedig a Ptk. 209/A.§ alapján semmiséget eredményez fogyasztói szerződés esetén. Az érvénytelenség jogkövetkezményeit a régi Ptk. 237-239.§-ai szabályozzák, amelyek három esetkört tartalmaznak: in integrum restitutio; bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilváníthatja; érvénytelen szerződést érvényessé lehet nyilvánítani, ha az érvénytelenség oka

²⁷ A 2014. március 15-én hatályba lépett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.), amelynek a 6:104. §-a tartalmazza a Kormányrendelet rendelkezéseit is.

²⁸ Emellett a bírói gyakorlat számos kérdésben elvi élel állást foglalt, azonban ezek nem kötődnek az árfolyamrész témaköréhez. Ilyen többek között a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény.

megszüntethető. A fogyasztók szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy a bíróság melyik jogkövetkezményt alkalmazza, ezért fontosnak tartom kiemelni, hogy a szerződés érvényessé nyilvánítása egyenrangú lehetőség az eredeti állapot helyreállításával.²⁹

A második pillért a Kormányrendelet jelenti, amely felsorolja azokat az okokat, példálózó jelleggel, amelyek miatt az adott kikötés tisztességtelensége feltétlenül (ilyenkor a Ptk. 209.§ (1) nem is vizsgálándó³⁰), illetve (ellenkező bizonyításig) vélelmezve megállapítható.

A tisztességtelenség megállapításának kidolgozását a törvény – általános jelleggel – a bírósági gyakorlatra bízta.³¹ Ezen a helyen kiemelendő a 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről. Eszerint a bíróságoknak a tisztességtelenség vizsgálata során a Ptk. azon, szerződésekre vonatkozó diszpozitív szabályaira tekintettel kell eljárniuk, amelyek a fogyasztó és vele szerződő fél közötti egyensúly kialakítását hivatottak szolgálni. „*Tisztességtelenségre utal ezért a Ptk. lényeges diszpozitív szabályaitól való eltérés, vagy a jogok és kötelezettségek olyan meghatározása, amely a szerződés céljának a megvalósítását veszélyezteti.*”³²

Az implementált Irányelvből csupán a 6. cikk (1) bekezdését, azaz a tisztességtelenség jogkövetkezményeit szabályozó részt kívánom ismertetni. Eszerint a tisztességtelen feltételek nem kötik a fogyasztókat (azok érvénytelenek, a bírói gyakorlat³³ alapján pedig egyértelműen semmiségről beszélhetünk), emellett pedig – a fogyasztói érdekekre tekintettel – elsődlegesen a részleges érvénytelenség alkalmazását jelöli meg az uniós jog.

II. 4. Az árfolyamrés megítélése a magyar joggyakorlatban: Kásler kontra OTP Jelzálogbank ügy

II. 4. 1. Az ügy tényállása és a nemzeti bíróságok eljárása

Az alapvető fogalmi kérdések tisztázását követően, és a szükséges jogszabályok ismeretében kívánom a továbbiakban bemutatni a Kásler-ügy legfontosabb történéseit, melyet ezt követően az Európai Unió Bíróságának – előzetes döntéshozatali eljárás keretében – feltett kérdések vonatkozásában elemzek.

²⁹ 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény az érvénytelenség jogkövetkezményeiről (a továbbiakban: 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény)

³⁰ 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről (a továbbiakban: 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény)

³¹ KOVÁCS László: *Az ügyfélvédelem bukdácsoló szabályozása és dilemmái a deviza alapú hitelezésben.* Magyar Jog, 2012. (62. évf.), 5. szám, 283. o.

³² 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény 3. pont

³³ C-243/08 – Pannon GSM ügy, EBHT 2009 I-04713

A felperesek (K. Árpád és társa) 2008. május 29-én ingatlan jelzálogjoggal biztosított, devizában nyilvántartott jelzálog típusú kölcsönszerződést kötöttek a II. rendű alperessel (OTP Jelzálogbank Zrt.).

A megállapodás szerint a bank az adósoknak 14 400 000 Ft kölcsönt folyósít. „A kölcsön összegének Devizában való megállapítása a folyósítás napján érvényes, a Bank által alkalmazott Deviza vételi árfolyamon történik.”³⁴ A kölcsön a II. rendű alperes által akkor alkalmazott CHF vételi árfolyam alapján számítva 94 240,84 CHF-nek megfelelő forint összeg volt. „Az egyes fizetendő törlesztő részletek forint összegét a Hitelező a Bank által alkalmazott, az esedékesség napját megelőző napon érvényes Deviza eladási árfolyamon határozza meg.”³⁵

A szerződésben azt is rögzítették, hogy a felperesek tudomásul veszik, hogy a forint/deviza árfolyam piaci mozgásából adódóan felmerül a veszteség kockázata, a forint árfolyamának gyengülése esetén a törlesztő részletek emelkedhetnek, és ezen kockázat vagyoni kihatásainak teljes mértékű viselését vállalták az adósok.

A 2010-ben indult eljárás 2013-ban az Európai Unió Bíróságának asztalára került. A következőkben röviden ismertetem az idáig vezető utat.

1) A felperesek a II. rendű alperessel szembeni keresetükben – egyebek mellett – azon szerződésbeli kikötés érvénytelenségének megállapítását kérték, amely feljogosítja a bankot arra, hogy az esedékes törlesztőrészletet az általa alkalmazott eladási deviza árfolyam alapján számolja ki (a szerződés III/2. pontja). A Ptk. 209. §-a alapján ezt a szerződési feltételt tisztességtelen szerződési feltételnek tekintették. A részleges érvénytelenség jogkövetkezményeként az eladási árfolyam alkalmazását előíró kikötés módosítását kérték akként, hogy az „vételi árfolyam” tartalommal maradjon fent. Az első fokon eljáró Békés Megyei Bíróság (ma: Gyulai Törvényszék) ítéletével helyt adott a felperesi kereseti kérelemnek, és a szerződést visszamenő hatállyal érvényessé nyilvánította a felperesek által kért módosítással.

Az elsőfokú bíróság³⁶ érvelése szerint a tisztességesség amiatt kérdőjelezhető meg, mert tulajdonképpen valós szolgáltatás nem áll szemben az árfolyamrés alkalmazásából befolyó haszonnal szemben. Az ilyen jellegű bevétel a devizaértékesítés velejárója, itt azonban egyetlen, egységes kölcsönszerződés kötött, amely esetén a kamatban realizálódik a haszon.

³⁴ A perben vizsgált szerződés (a továbbiakban: a szerződés) I/1. pontja.

³⁵ A szerződés III/2. pontja.

³⁶ A Békés Megyei Bíróság (ma: Gyulai Törvényszék) 5.P.20.360/2010/31. számú elsőfokú ítélete

Ily módon a vételi-eladási árfolyam közti különbség, mint a banknál jelentkező haszon, indokolatlan előny a hitelnyújtó oldalán, egyben egyoldalú hátrány a fogyasztóra nézve. Az ilyen kikötés pedig a Ptk. 209/A. § (2) bekezdése alapján semmis.

2) A II. rendű alperes fellebbezése folytán eljáró Szegedi Ítéltábla az elsőfokú ítéletet – az indokolást kiegészítve – helybenhagyta (legalábbis az előzetes döntéshozatal szempontjából releváns rendelkezéseit tekintve).

Az alperes fellebbezése két fő érv köré csoportosult, és ezek mindegyikét megalapozatlannak ítélte a másodfokú bíróság.³⁷

a) Elsőként a Ptk. 209. § (5) bekezdés alkalmazhatóságát cáfolta a bíróság ítéletében. Az elsőfokú döntésben foglaltakat megerősítve rögzítette, hogy sem devizaeladás, sem pedig devizavétel nem történik a tárgyalt konstrukcióban, ezért a vételi-eladási árfolyam-különbség nem a banki szolgáltatás ellenszolgáltatása, és ennek megfelelően nem esik a Ptk. 209.§ (5) bekezdésében foglalt korlátozás alá. A bíróság véleménye szerint egyébként a rögzített kikötés semmiképpen nem világos és nem egyértelmű abból a szempontból, hogy milyen okból tér el a folyósításkori, illetve a törlesztéskori elszámolási mód, e tekintetben is rámutatva a Ptk. 209. § (5) bekezdés felhívásának helytelenségére.

b) A második, érdemi vizsgálatra vonatkozó alperesi érv oly módon próbálta bizonyítani a vételi-eladási árfolyam alkalmazásának tisztességeségét, hogy annak hiányában a bank rákényszerülne arra, hogy alacsonyabb (vételi) árfolyamon adjon el olyan devizát az ügyfélnek, amelyet harmadik személynek eladási árfolyamon adhatna el. Ha pedig ez hátrány is az adós oldalán, akkor sem tekinthető indokolatlannak. A bíróság indoklásában – új érvek nélkül – rögzítette, hogy változatlan devizaárfolyam esetén, és más költségek figyelmen kívül hagyása mellett is lényegesen magasabb összeget kell majd visszafizetnie a fogyasztónak egy „virtuális szolgáltatás” miatt, ezért pedig tisztességtelen az eltérő devizaárfolyamok alkalmazása.

c) Az alkalmazott jogkövetkezmény (a kikötés érvényessé nyilvánítása módosítással) tekintetében pedig rámutatott arra a bíróság, hogy az Irányelv fogyasztóvédelmi célú rendelkezéseinek érvényre juttatása érdekében ennek az érvénytelenségi jogkövetkezménynek az alkalmazása célszerű és indokolt volt.

3) A jogerős ítélet ellen benyújtott felülvizsgálati kérelmében a II. rendű alperes a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését, és a felperesek keresetének elutasítását kérte. A Kúria

³⁷ A Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.052/2012/7. számú másodfokú ítélete

megítélése szerint a konkrét jogvita eldöntése érdekében az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésének, valamint a 6. cikk (1) bekezdésének értelmezése szükséges, ezért 2013 januárjában kelt végzésével az Európai Unió Bíróságától előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatását kérte, és három kérdést intézett luxemburgi székhelyű ítélkező testülethez.³⁸

Az Európai Unió Bírósága 2013 decemberében tartott tárgyalást az ügyben, a főtanácsnoki indítvány ismertetésére 2014 februárjában került sor, az ítéletet pedig 2014. április 30. napján hirdette ki a Bíróság.

II. 4. 2. Az előterjesztett kérdésekről

A Kúria által feltett kérdések részben az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésére³⁹, részben pedig a 6. cikk (1) bekezdésére és a Banco Espanol ügyben hozott ítéletre⁴⁰ vonatkoztak.

1) Elsőként az tudakolta a Kúria, hogy az árfolyamrést rögzítő szerződéses kikötések a „szerződés elsődleges tárgyának meghatározása” alá vonhatók-e? Amennyiben nem, akkor pedig olyan díjazásnak tekintendő-e az árfolyam-különbözet, melynek a szolgáltatással arányban állása a tisztességtelenség szempontjából nem vizsgálható? E körben az utolsó részkérdés arra irányult, hogy az közömbös-e, hogy egyébként tényleges szolgáltatásra (azaz átváltásra) sor kerül?

A főtanácsnok indítványa az I. kérdés vonatkozásában

Az ügyben eljáró főtanácsnok előjáróban két alapelvet fektetett le, amelyek mentén látja célszerűnek a kérdések megválaszolását. Először az egyensúlyi pontra hívja fel a figyelmet, amelyet meg kell találni a fogyasztók védelme, illetve a felek akarati autonómiája között. Másrészről pedig azt hangsúlyozza, – amit egyébként az európai fogyasztóvédelmi magánjogi ítélkezési gyakorlatában a Freiburger Kommunalbauten GmbH ügyben⁴¹ megjelenő éles

³⁸ A Kúria Pfv.21.247./2012. számú előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező végzése

³⁹ az Irányelv 4. cikk (2) bekezdése: *A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.*

⁴⁰ C-618/10 – Banco Español de Crédito ügy, ítélet 73. pontja: *A fentiekre tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan tagállami szabályozás, mint amelyet az 1/2007. sz. törvényerejű rendelet 83. cikke ír elő, amely a nemzeti bíróság számára lehetővé teszi, hogy az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó közötti szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegének a megállapítása esetén az említett szerződést e feltétel tartalmának a módosítása útján kiegészítse.*

⁴¹ C-237/02 – Freiburger Kommunalbauten ügy, EBHT 2004 I-03403

váltása óta követ a Bíróság⁴² – hogy annak megítélése, hogy a szerződési kikötés olyan-e, amelynek tisztességtelensége vizsgálható, a nemzeti bíróságokra háruló feladat.

- Érdeemi álláspontjának kifejtésekor első ízben arra mutat rá, hogy az „elsődleges tárgy” minősítése körében azt kell vizsgálni, hogy melyek a szerződés általános rendszerében az objektíve alapvető szolgáltatások. A nemzeti, sőt az uniós jog az egyes szerződéstípusok tekintetében nevesít ilyeneket,⁴³ azonban figyelembe kell venni azokat a sajátosságokat, amelyek a konkrét szerződés szövegéből derülnek ki, és nem fogadható el a hazai, illetve a közösségi jogban a tőkén felül kizárólag az ügyleti kamatra (hiszen csak ezeket említik kifejezetten) való korlátozása a főszolgáltatásnak. Azzal kapcsolatban, hogy melyek ezek az imént említett sajátosságok, a főtanácsnok azt a vizsgálatot tartja kívánatosnak, hogy a feltétel valamilyen módon, jogi vagy kereskedelmi szempontból objektíve részt vesz-e a szerződés lényeges jellemzőinek meghatározásában. *„Ebben az értelemben a bíróságnak kell tehát azt meghatároznia, hogy az említett feltétel önmagában részét képezi-e a szerződést meghatározó szolgáltatásoknak oly módon, hogy e feltétel hiányában a szerződés elveszíti valamely alapvető jellemzőjét, vagy akár a fennmaradó szerződéses kikötések alapján nem teljesíthető.”*⁴⁴

Meglátásom szerint ez nem jelent mást, minthogy, ha az adott feltétel nélkül nem teljesíthető a szerződés, akkor ez a kikötés az „elsődleges tárgy meghatározása” fogalma alá tartozik, ily módon a tisztességtelensége nem vizsgálható. Ezt, ha a konkrét esetre vetítve nézem, akkor a kikötés elhagyása esetén, egészen pontosan, ha ez a kikötés nem is szerepelt volna a szerződésben, kérdéses, hogy a Ptk. pénztartozás megfizetésére vonatkozó diszpozitív szabályai⁴⁵ elegendőek lettek volna-e ahhoz, hogy a felek egyensúlyhiányos helyzetéből következően az adós számára megfelelő tájékoztatást jelentsenek, és a szerződés teljesíthető legyen. Mindezt arra alapítom, hogy a régi Ptk. megalkotásakor fennálló gazdasági közegben nem jelenthetett problémát a diszpozitív szabály aggály nélküli alkalmazása, azaz a fizetés helyén és idején érvényben levő árfolyam meghatározása. A mai környezetben viszont ez nem

⁴² OSZTOVITS András: *A közösségi jog hatása a fogyasztói szerződések magyar szabályozására és joggyakorlatára*. Gazdaság és Jog, 2009. (17. évf.), 12. szám, 12. o.

⁴³ régi Ptk. 523.§; a fogyasztói hitel megállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/48/EK irányelv 3. cikkének c) pont

⁴⁴ Nils Wahl főtanácsnok indítványának 53. pontja a C-26/13. sz. ügyben.

⁴⁵ régi Ptk. 231.§ (2) *Más pénznemben vagy aranyban meghatározott tartozást a fizetés helyén és idején érvényben levő árfolyam (ár) alapulvételével kell átszámítani.*

ilyen egyértelmű, és nem is véletlen, hogy az új Ptk. már „*a teljesítés helye szerinti jegybank által (...) meghatározott árfolyam*”⁴⁶ pontosítással került megszövegezésre.

Az „*alapvető jellemző elvesztésével*” kapcsolatban pedig abból indulok ki, hogy a tartozás összege, illetve a törlesztőrészletek meghatározása olyan alapvető jellemzői a szerződésnek, amelyek meghatározása nélkül nem beszélhetünk kölcsönös, egybehangzó akaratnyilatkozattal létrejött kölcsönszerződésről.⁴⁷ A Kúria egyik releváns határozatában azonban azt rögzítette, hogy a törlesztés összege a kirovó pénznemben meghatározott összeg, tehát hibás az a nézet, amely szerint a törlesztés pontos összege nem határozható meg a szerződéskötés időpontjában.⁴⁸ Ezt a gondolatot továbbfűzve arra a megállapításra juthatunk, hogy a lerovó pénznemmel kapcsolatos átszámítást tartalmazó kikötést mellőző kölcsönszerződés nem hiányos valamely alapvető jellemzőjét tekintve.

A főtanácsnok végül az adott kikötés nélkül történő teljesíthetőséget vonta kétségbe („*az említett feltétel nélkül veszélybe kerülne a szerződés teljesítése*”⁴⁹), és a végkövetkeztetéseknél már egyértelmű megállapítást tett, amely szerint az átváltási árfolyamot meghatározó kikötés a szerződés elsődleges tárgya alá tartozik, amennyiben ez utóbbiból világosan kiderül, hogy e feltétel e szerződés alapvető elemének minősül. Ezzel annál is inkább egyetértek, mert a fentiekben a pénztartozások sajátosságaként került meghatározásra a kirovó és a lerovó pénznem, amelyek esetünkben különböznek egymástól, ily módon pedig az átszámítás szabályainak rögzítése – álláspontom szerint – objektíve alapvető ebben a konstrukcióban (értem ez alatt a deviza alapú kölcsönszerződéseket).

- Amennyiben az előbbieket nem fogadjuk el, azaz azt, hogy az árfolyamrész kikötő feltételek a főszolgáltatás meghatározása alá tartoznak, akkor válik szükségessé a következő kérdésben történő állásfoglalás. Az árfolyam-különbözet olyan díjazás-e, amelynek szolgáltatással arányban állása a tisztességtelenség szempontjából nem vizsgálható? A főtanácsnok azt a nézetet osztja, amely szerint a bank ténylegesen nem végez konverziós szolgáltatást, és „*a külföldi pénznemre való utalás kizárólag egy értékmérő*”⁵⁰. A főtanácsnok tehát nem úgy ítélte meg, hogy közvetlen kapcsolat áll fenn az árfolyam-különbözet és a szolgáltatás (minősége) között. Ily módon nem beszélhetünk megfelelő ellenszolgáltatásról, ahol az árfolyam-különbözetet díjnak tekinthetnénk. A főtanácsnok ezek alapján azt a

⁴⁶ új Ptk. 6:45. §

⁴⁷ TÓTH Emese: *A deviza alapú kölcsön elnevezésű termék jogi természete*. Európai Jog, 2012. (5.szám), 18-26. o.

⁴⁸ 6/2013. PJE határozat

⁴⁹ NilsWahl főtanácsnok indítványának 62. pontja a C-26/13. sz. ügyben.

⁵⁰ NilsWahl főtanácsnok indítványának 71. pontja a C-26/13. sz. ügyben.

következtetést vont le, hogy e kérdésre nemleges választ kell adni. Tehát álláspontja szerint, nem tekinthető olyan díjazásnak az árfolyamrés, amelynek szolgáltatással arányban állása a tisztességtelenség szempontjából nem vizsgálható.

Ezek alapján a világosság és érthetőség fogalmai által felállított követelmények értelmezése feltétlenül szükségessé válik, hiszen amennyiben az egyértelműség próbáját nem állják ki a szerződési feltételek, akkor a főszolgáltatás meghatározása alá tartozásuk irrelevánssá válik a tisztességtelenség szempontjából.

A Legfőbb Ügyész álláspontja⁵¹

A felülvizsgálati eljárásban a Kúria a Legfőbb Ügyészt szakmai véleményének kifejtésére kérte. A Bírósághoz intézett első kérdés vonatkozásában kifejtett álláspontját az alábbiakban ismertetem, rávilágítva a főtanácsnoki indítványtól való eltérésekre. Ebben a véleményben a Legfőbb Ügyész kizárólag a Ptk. 209.§ (5) bekezdésében, valamint az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésében foglalt, a tisztességtelenség vizsgálatát kizáró rendelkezésekkel foglalkozott érdemben.

a) Elsőként a Ptk.-beli „főszolgáltatás” fogalmát járta körül. E körben – pontos törvényi, illetve irányelvi definíció hiányában – tulajdonképpen arra a megállapításra jutott, hogy az a felek akaratán, azaz a szerződés rendelkezésein múlik, hogy mi számít főszolgáltatásnak. A szerződés megfogalmazása alapján pedig nem vitatható, hogy a felek egyik oldalon a kölcsön folyósítását, a másik oldalon pedig a törlesztőrészletek megfizetését tekintették főkötelezettségnek.⁵² Álláspontja szerint pedig az eltérő árfolyamok kikötése nem más, mint az adóst terhelő főszolgáltatás számításának módja. Bár a Ptk., valamint a Hpt. fogalom-meghatározása a tőkére rárakódó járulékok közül csak a kamatra terjed ki, a felek akarata ezt felülírta. Itt tehát a főtanácsnok véleménye cseng vissza, aki szerint a felek maguk is elsődleges szolgáltatássá tehetnek bizonyos kötelezettségeket.

b) Az Irányelv – Ptk.-beli implementációja szempontjából releváns – rendelkezése „a szerződés elsődleges tárgya”⁵³, illetve „a szerződés fő tárgya”⁵⁴ kifejezéseket tartalmazza, „főszolgáltatás” kifejezéssel itt nem találkozhatunk. Az eredeti angol szövegből kiindulva azt

⁵¹ Magyarország Legfőbb Ügyészenek P.KvFG.7830/2012/2. számú szakmai véleménye.

⁵² a szerződés I. pontja: „A hitelező kötelezettséget vállal arra, hogy (...) meghatározott összegben és feltételekkel az adósok (...) részére CHF-ban nyilvántartott jelzáloghitelt nyújt (...). Az Adósok egyetemlegesen kötelezik magukat a kölcsön visszafizetésére, és (...) járulékaik megfizetésére.”

⁵³ az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésében használt kifejezés a hivatalos magyar fordítás alapján.

⁵⁴ az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésében használt kifejezés az eredeti angol szöveg alapján. A régi Ptk. 209.§ (5) bekezdése is egyértelműen ehhez áll közelebb: „főszolgáltatás”.

rögzíti a Legfőbb Ügyész, hogy a 4. cikk (2) bekezdésében foglalt „fő tárgy” hatálya kiterjed a kölcsön nyújtására és járulékokkal (kamat és költség) növelt visszafizetésére is.

c) Harmadikként, az a) és b) pont elvetése esetére a Legfőbb Ügyész véleménye az, hogy a törlesztőrészletek fizetése nem értékelhető másnak, mint ellenszolgáltatásnak,⁵⁵ illetve díjazásnak⁵⁶. Ezt alátámasztandó, az ellenszolgáltatás jelentését abban ragadja meg, hogy a nyújtott szolgáltatás (kölcsön) és a kapott ellenérték (törlesztőrészlet) között közvetlen és szoros kapcsolat áll fenn. Ez teljes egészében ellentétes a főtanácsnoki indítványban foglaltakkal, hiszen a főtanácsnok világosan rögzíti, hogy nincsen konverziós szolgáltatás a deviza alapú hitelezés folyamatában, így annak díjáról, illetve ellenértékéről sem beszélhetünk.

2) A második kérdés annak értelmezésére irányult, hogy a világosság és érthetőség előírása csupán nyelvtani szempontból jelent követelményt, vagy esetleg a feltétel alkalmazásának gazdasági indokait tekintve, illetve egyéb összefüggésekben is vizsgálendő?

A főtanácsnok indítványában leszögezi, hogy ezen követelményeket nem szabad túl enyhén értelmezni. A nyelvtani szempontokon túlra irányítva, úgy értékeli, hogy a világosság kritériuma jelenti a megszővegezéssel kapcsolatos (azaz nyelvtani) elvárást, míg az érthetőség az alkalmazott kifejezések pontos terjedelmének megértésére utal. A magyar bíróságokkal egyezően nyelvi szempontból a vitatott kikötéseket világosan kifejezettnek ítélte. A teljes érthetőséget azonban megkérdőjelezi, és meglátása szerint a fogyasztók nem voltak olyan helyzetben, hogy ezen kikötések gazdasági indokait megértsék. A hangsúlyt azonban mégsem erre helyezi, hanem a következményekre. A bankszektor jól értesült szereplőikhez képest az átlagos fogyasztó⁵⁷ ezen akár tekintélyes különbség mértékére nem bírt rálátással, és így nem értékelhette megfelelően a kettős árfolyam alkalmazásából eredő következményeket.

A fogyasztóvédelmi jog, mint viszonylag új jogterület tulajdonképpen a fogyasztók és gazdálkodók közötti egyensúlyhiányos helyzet orvoslására hivatott. Ezen eltolódás egyértelmű oka a fogyasztók oldalán jelentkező információhiány.⁵⁸ Egy olyan fogyasztóvédelmi irányelv, mint az 93/13/EGK irányelv világosságra és érthetőségre vonatkozó szabályait tehát – a főtanácsnok véleményével egyetértve – a fogyasztóvédelem

⁵⁵ A régi Ptk. 209.§ (5) bekezdésében használt kifejezés.

⁵⁶ Az Irányelvben használt kifejezés.

⁵⁷ Lásd: GYEKICZKY Tamás: *Kit védünk? A fogyasztó közösségi jogi fogalmának társadalmi összefüggéseiről*. Európai Jog, 2012., 1. szám, 24-30. o.

⁵⁸ Dr. HAJNAL Zsolt: *A fogyasztóvédelem alapjai*. In: Dr. SZIKORA Veronika: Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel. FOME. Debrecen, 2010., 15. o.

talán elsődleges célját (az információs egyenlőtlenség felszámolását) szem előtt tartva, kiterjesztően kell értelmezni.

Ami a főtanácsnok további érvelését illeti, annyi megjegyzést fűznék hozzá, hogy ezen kikötések által a fogyasztóra rótt árfolyamrás, illetve annak mértéke azért sem lehetett érthető, mert alapvetően a deviza alapú hitelezést egy új konstrukciónak tekinthetjük hazánkban. Eltérő devizaárfolyam alkalmazásával kölcsönszerződésben még minden bizonnyal nem találkozott az átlagfogyasztó, ezért nem állt módjában, hogy előre lássa az ebből esetlegesen felmerülő költségeket. Megjegyzem, hogy ez akár azt is jelentheti, hogy amennyiben a hitelező egyszerűen feltüntette volna az árfolyamrás mértékét, akkor az érthetőség követelménye sem szenvedett volna csorbát, hiszen a főtanácsnok szerint inkább ez, mintsem a gazdasági indokok ismerete a szükséges.

3) Harmadikként pedig: az érvénytelenség megszüntetésével kapcsolatban a módosítási, illetve kiegészítési tilalom abban az esetben is fennáll, ha anélkül a szerződés nem teljesíthető, és így a tisztességtelen kikötés a szerződés teljes érvénytelenségére vezet? Egyebekben pedig van-e jelentősége azon diszpozitív nemzeti reguláció létének, amely az adott jogkérdést szabályozza?

Mindenek előtt vissza kívánok utalni az első kérdésre adott válasz konklúziójához, amely szerint a vizsgált kikötések nélkül a szerződés nem teljesíthető. Ez igen súlyos következményeket jelent a fogyasztóra nézve, hiszen valószínűleg azonnal esedékessé válna a fennmaradó tartozás teljes összege. A főtanácsnok azonban rámutat arra, hogy a Banco Espanol ügyben – ahol a Bíróság a kérdésben említett tilalomról⁵⁹ rendelkezett – a vizsgált kikötések csupán járulékos jellegűek voltak. Ezekben az esetekben a szerződés teljesíthetősége tehát nem kerül veszélybe. A főtanácsnok indítványában sem kívánatosnak, sem pedig célszerűnek nem tartja a Banco Espanol ügyben adott iránymutatás jelen esetre történő alkalmazását. Hangsúlyozza, hogy az Irányelv célja az egyensúly helyreállítására irányul, a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződések egymás utáni megsemmisítése pedig jobban büntetné a fogyasztót, mint a hitelező bankot.

Annak eldöntésében azonban, hogy miként történhet az ilyen esetekben az érvénytelenség kiküszöbölése,⁶⁰ óvatosságra int a főtanácsnok. A helyettesítés (azaz a

⁵⁹ A tilalom talán legfőbb indoka az volt, hogy az Irányelv 7. cikkében lefektetett célt az ellentétes gyakorlat nem szolgálná, a szolgáltatók nem lennének a tisztességtelen feltételek alkalmazásának mellőzésére sarkallva.

⁶⁰ Több jogirodalmi álláspont is ezt a megoldást tartja a legkézenfekvőbbnek, lásd: PATASSY Benedek: *A devizaalapú hitelszerződésekkel kapcsolatosan kialakult viták bírósági úton való megoldásának javaslatai*. Magyar Jog, 2012. (62. évf.), 7. szám, 427. o.

kiegészítés vagy módosítás, amelyek közül a módosítás bír jelen esetben relevanciával) kizárólag az egyensúly helyreállítására irányulhat. A Hpt. 2010. november 27-től hatályos 200/A. §-a kifejezetten előírja, hogy az pénzügyi intézmény középárfolyama vagy az MNB hivatalos devizaárfolyama irányadó a Ptk. 231. § (2) bekezdésében foglalt átszámításkor. Ez a rendelkezés azonban már alkalmazható a perbeli szerződésre is a Hpt. 234/A. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében. Ezek azonban kógens szabályok, amelyek megsértése jogszabályba ütközés címén vezet érvénytelenségre,⁶¹ ezek visszaható hatályú alkalmazása pedig alkotmányjogi kérdéseket vet fel.

A főtanácsnok azt az értelmezést teszi a magáévá végső következtetései körében, hogy semmi sem zárja ki a nemzeti jog diszpozitív rendelkezéseinek alkalmazását az érvénytelen részek helyettesítésére. Azt azonban elveti, hogy a bíróság saját belátása szerint orvosolja, tehát módosítsa a szerződést, ez ellentétes lenne az Irányelv 6. cikk (1) bekezdésével. Ebből világosan látszik, hogy a Békés Megyei Bíróság (ma: Gyulai Törvényszék) és a Szegedi Ítéltábla megoldása nem egyeztethető össze az uniós joggal. Ezentúl természetesen azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy az olyan állami beavatkozás, amely a Hpt. 200/A. § és a 234/A. §-ból kitűnik – az alkotmányjogi aggályokon túlmenően –, *„potenciálisan sértheti a szerződési szabadságot és az azzal együtt járó szabad versenyt.”*⁶²

II. 4. 3. Az előzetes döntéshozatali eljárásban született ítélet

2014. április 30. napján az Európai Unió Bírósága ítéletet hirdetett a C-26/13. számú (Kásler és társa kontra OTP Jelzálogbank Zrt.) ügyben. Az előterjesztett kérdések, mint ahogy azt fentebb láthattuk, nem a tisztességtelenség tárgyában való döntésre kérték az uniós ítélkező fórumot, hanem „csupán” előkérdések voltak, a tisztességtelenség vizsgálatának lehetőségére, illetve kizárására vonatkozóan.

1) A Bíróság az első kérdésre adott válaszát a főtanácsnok által lefektetett alapelvek mentén hozta meg. Ennek szellemében a Bíróság elvi élel kimondta, hogy az Irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében foglalt kivételt szigorúan, azaz megszorítóan kell értelmezni. Másrészt pedig rögzítette a Bíróság, hogy a hatáskörébe csupán annak a feladatnak az elvégzése tartozik, hogy az uniós jogból levezesse azokat a szempontokat, amelyeket a nemzeti bíróságnak alkalmaznia kell annak megítélésekor, hogy az adott feltétel a szerződés elsődleges tárgyának fogalma alá tartozik-e.⁶³ Ezek a szempontok pedig a következők: a kölcsönszerződés

⁶¹ 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény

⁶² Nils Wahl főtanácsnok indítványának 105. pontja a C-26/13. sz. ügyben.

⁶³ C-26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy, ítélet 42. és 45. pont

természete, általános rendszere és kikötései, valamint jogi és ténybeli összefüggései. A Bíróság azt is rögzíti, hogy az adós szolgáltatása nem más, mint a hitelező által rendelkezésre bocsátott összeg visszafizetése, és a kérdés az, hogy ezen szolgáltatás alapvető elemének minősül-e a fenti szempontok alapján az átváltási árfolyamot meghatározó feltétel.⁶⁴Ezen túlmenő iránymutatást nem ad a Bíróság. Még annyival magyarázza a szerződés elsődleges tárgyának fogalmát, hogy azok olyan feltételek, amelyek a szerződés alapvető szolgáltatásait állapítják meg, és amelyek ilyen szolgáltatásokként jellemzik azt.

Látható tehát, hogy a Bíróság újdonságot nem hozott az ítéletével, korábbi gyakorlatát erősítette meg. Az elsődleges tárgy fogalmának magyarázata pedig nem sok eltérést mutat a főtanácsnoki indítványtól. Egyedül a fenti szempontok tűnhetnek nóvumnak, illetve iránymutató támpontnak, azonban azok csupán az Irányelv implementálásaként a Ptk. 209.§ (2) bekezdésében foglalt – a tisztességtelenség megítélésekor követendő – szempontrendszer megismétlését tartalmazzák.

A kérdés második részét tekintve pedig a Bíróság egyértelműen kimondta, hogy a ügybeli szerződés vitatott kikötése, illetve az ahhoz hasonló feltételek olyanok, amelyek átváltási árfolyamot anélkül határoznak meg, hogy a hitelező átváltási szolgáltatást nyújtana.⁶⁵

Ezek alapján, azaz ellenszolgáltatás nélkül pedig nem tekinthetünk az árfolyamkülönbözetre úgy, mint díjazásra, amelynek az ellenszolgáltatással való megfelelése a tisztességtelen jelleg tekintetében nem értékelhető az Irányelv, illetve a Ptk. alapján.

2) A második kérdésre adott válasz tekintetében a főtanácsnok gazdasági következményekre kihegyezett érvelése vált az ítélet részévé. Az ítélet 74. pontja alapján az érthetőség kérdésében a nemzeti bíróságoknak a következők szerint kell vizsgálniuk a feltételt: „(...) *a releváns ténybeli elemek összességére tekintettel, mint a hitelező által a kölcsönszerződés megkötése során közzétett reklám és tájékoztatás, az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó nem csak felismerni képes a külföldi pénznem eladási és vételi árfolyama között a pénzpiacra általánosságban megfigyelt különbség fennállását, hanem képes-e értékelni is a végső soron általa megfizetendő törlesztőrészletek kiszámítására alkalmazott eladási árfolyam alkalmazásának rá nézve – esetlegesen jelentős – gazdasági következményeit is, és ennél fogva az általa felvett kölcsön teljes költségét.*”⁶⁶

⁶⁴ C-26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy, ítélet 51. pont

⁶⁵ C-26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy, ítélet 58. pont

⁶⁶ C-26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy, ítélet 74. pont

3) A harmadik kérdés tekintetében sincs különösebb eltérés a főtanácsnoki indítványban foglaltakhoz képest. A Bíróság rögzíti, hogy az uniós joggal nem ellentétes az, hogy a nemzeti bíróság a szerződési jog elveit alkalmazva a tisztességtelen feltételt – a nemzeti jog valamely dispozitív rendelkezésével helyettesítve azt – elhagyja.⁶⁷ A Banco Espanol ügghöz hasonlóan itt is az egyensúlyi pontot kell megtalálni a két szélsőséges eset között: egyrészt a tisztességtelen feltételek alkalmazásához fűződő, a szerződés megsemmisítéséből eredő visszatartó erő megszűnése, másrészt pedig a fogyasztót érő, különösen káros következmények között. A következtetés viszont itt eltérő, hiszen a Kúria kérdésében azt tudakolta, hogy olyan szerződés esetén, amely nem teljesíthető az érvénytelen feltétel nélkül, a nemzeti bíróság a nemzeti jog alapján a tisztességtelen feltételt a nemzeti jog valamely dispozitív rendelkezésével helyettesítheti-e. A fogyasztóvédelmi célok fényében pedig – a Bíróság álláspontja szerint – ilyen esetben a nemzeti dispozitív szabály által „valódi egyensúllyal helyettesíti”⁶⁸ a nemzeti bíróság a tisztességtelen feltételt.

II. 4. 4. A Kúria lépése: a 2/2014. PJE határozat

A fentiekből világosan látszik, hogy a nemzeti bíróságra maradt tehát az érdemi döntés, csaknem minden tekintetben. A Kásler-ügyben megszületett döntés kizárólag a felperesek által vitatott konkrét szerződés vonatkozásában mondta ki az árfolyamrés tisztességtelenségét. Ezen egyedi döntés bázisán a Kúria Polgári Kollégiuma jogegységi tanácsként eljárva viszont már általános jelleggel állapította meg az árfolyamrés tisztességtelenségét.⁶⁹

Az indokolás szerint a különmű árfolyam alkalmazása tisztességtelen, mert az átszámítási árfolyam ekként történő meghatározása egyoldalú és indokolatlan hátrányt jelent a fogyasztó számára a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével. A 6/2013. PJE határozat 1. pontjára visszautalva rögzíti a Kúria, – az Unió Bíróságához hasonlóan – hogy közvetlenül nyújtott pénzváltási szolgáltatás nincs a különmű árfolyamok mögött, ezért indokolatlan az árfolyam–különbözetből származó fogyasztóra hárított teher. Itt tehát a Ptk. 209.§ (1) bekezdése alapján állapította meg a feltételek tisztességtelenségét a Kúria. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy a Ptk. 209.§ (5) bekezdésében foglalt, a tisztességtelenség megállapításának lehetőségét kizáró, a szerződés elsődleges tárgyának meghatározása alá tartozó feltételként való minősítés kérdésével miért nem foglalkozik a határozat? Erre a kérdésre az a válasz adható, hogy a 2/2014. PJE határozatban a Kúria a Ptk.

⁶⁷ C-26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy, ítélet 80. pont

⁶⁸ C26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy, ítélet 82. pont

⁶⁹ 2/2014. PJE határozat rendelkező rész 3. pont

209. § (1) bekezdésén túl a (4) bekezdés alapján is tisztességtelenséget állapított meg, a világosság és érthetőség követelményeinek megsértése miatt. Így pedig a Ptk. 209. § (5) bekezdése – tekintettel annak utolsó fordulatra – nem alkalmazható.

A Kúria az átláthatóság, illetve érthetőség hiányát pedig egyértelműen az Európai Unió Bírósága által meghatározott követelményekre tekintettel állapította meg: *„Az ilyen módon történő árképzés nehezíti, hogy a fogyasztó tisztán lássa az őt terhelő fizetési kötelezettséget, azt, hogy azok hozzávetőleges mértékével előre számolni tudjon”*.⁷⁰

A Kúria az Unió Bírósága elé terjesztett harmadik kérdés, tehát az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása tekintetében is – egyébként a Kásler és Káslerné Rábai előzetes döntéshozatali eljárás során a Bíróság által leghatározottabban és legvilágosabban kifejtett válaszával összhangban – határozott. Eszerint pedig a Magyar Nemzeti Bank hivatalos devizaárfolyama az irányadó mind a kölcsön folyósításakor, mind pedig a törlesztéskor történő átszámításakor. Ezt a Kúria 2010. november 26-ig terjedő időszak tekintetében egy diszpozitív nemzeti szabály, jelesül a Ptk. 231.§ (2) bekezdésére alapítottan rögzíti. Ezt követően a régi Hpt. 200/A. §-a, majd pedig a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: új Hpt.) 267.§-a kógens szabályként rögzíti az MNB hivatalos devizaárfolyamán történő forint összeg számítását.

Az Európai Unió Bírósága teret engedett az Banco Espanol ügyben foglaltaktól való eltérésnek – megjegyzem, hogy a fogyasztói érdekek természetesen ezt kívánták – azonban – álláspontom szerint – önmagában a Ptk. diszpozitív szabályának alkalmazása hiányérzetet teremt a fogyasztók védelmét tekintve. Ahogyan arra a 2/2014. PJE határozat is utal, a Ptk. megalkotásakor nem jelenthetett problémát a *„fizetés helyén (...) érvényben lévő árfolyam”*⁷¹ értelmezése, illetve meghatározása. A XXI. század Európájában azonban ez a tétel már nem állja meg a helyét. Mi sem bizonyítja ezt jobban, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) már kifejezetten nevesíti a jegybanki árfolyamot,⁷² mint az átszámítás alapját.

⁷⁰ 2/2014. PJE határozat indokolás III/3. pont

⁷¹ régi Ptk. 231.§ (2) bekezdés

⁷² új Ptk. 6:45. §

III. Az egyoldalú szerződésmódosítás kikötésének problémaköre

Az egyoldalú szerződésmódosítás e tekintetben azt jelenti, hogy a létrejövő hosszú távú jogviszonyok tartama alatt a felek a szerződés tartalmát, a másik fél hozzájárulása nélkül, akár akarata ellenére is megváltoztathatják. A hitelintézetek számára pedig ezt a jogot – a jogszabályok adta lehetőséggel élve, külön pontban rögzítve – a fogyasztói kölcsönszerződések biztosítják. Jelen fejezet ezeknek a szerződési kikötéseknek néhány, meglehetősen ingoványos területét igyekszik feltérképezni. Természetesen az egyoldalú szerződésmódosítás kérdésköre nem a deviza alapú kölcsönszerződések specifikuma, azonban aktualitása és gyakorlati jelentősége ezen a területen kiemelkedő.

III. 1. Az egyoldalú szerződésmódosítást kikötő feltételek érvénytelenségének jogcímei

A bank egyoldalú szerződésmódosítási jogát kikötő szerződéses rendelkezések érvénytelenségének megállapítását az adósok részben jogszabályba ütközés, részben pedig tisztességtelenség jogcímén kérik, illetve kérték⁷³ a bíróságoktól.

III. 1. 1. Jogszabályba ütközés

Sem a régi Ptk., sem pedig az új Ptk. szabályaiba nem ütközik, ha a közös megegyezéssel létrejött szerződés az egyik szerződő fél számára az egyoldalú szerződésmódosítás jogát biztosítja. A fogyasztóval kötött kölcsönszerződést vagy pénzügyi lízingszerződést tekintve azonban mind a régi Hpt., mind pedig az új Hpt. korlátozza ezt a jogosultságát a hitelezői oldalnak. Ha pedig a fent említett szerződésekben a hitelnyújtókra vonatkozó korlátozással össze nem egyeztethető kikötés kerül rögzítésre, a szerződési feltétel jogszabályba ütközik, és a régi Ptk. 200.§ (2) bekezdése alapján semmis.

Ezen, a régi és az új Hpt.⁷⁴-ben egyaránt megjelenő korlátozás nem más, mint annak kógens keretszabálya, hogy miként, mely feltételek mentén jogosult a hitelező a pacta sunt servanda elvét áttörő, egyoldalú hatalmasság kikötésére. A régi Hpt. fokozatosan szigorodó szabályozása figyelhető meg.⁷⁵ A regulációban egyedüli állandó tényező az ún. ok-lista nélkülözhetetlensége, amely alapján a bank akkor jogosult egyoldalúan módosítani, ha a változtatásra okot adó körülmények tételes meghatározását a szerződés tartalmazza. Ilyen okok például a bankközi hitelkamatok vagy a fogyasztói árindex növekedése. 2009

⁷³ Múlt idő használata tekintettel a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény rendelkezéseire

⁷⁴ Régi Hpt. 210.§ (3), új Hpt. 279.§ (4)

⁷⁵ KOVÁCS: im. 289.

augusztusától kizárólag kamat, díj vagy költség módosítható, ezt megelőzően bármely szerződési feltétel esetében jogot formálhatott erre a hitelező bank. További követelményként került megfogalmazásra, hogy az adott körülmény valóban hatást gyakoroljon a módosítani kívánt költségelemre (azaz „*alapos ok*” legyen). A ma (2010. január 1-jétől) hatályos állapot szerint további elvárás, hogy az ok-listában szereplő körülmények objektívek legyenek, valamint szükséges az árazási elvek írásbeli rögzítése is.

III. 1. 2. A tisztességtelenség kontrollja

A másik releváns érvénytelenségi jogcím a tisztességtelenség. Elsőként fontosnak tartom rögzíteni, hogy a tisztességtelenség megállapítására kizárólag fogyasztói szerződésben, és azon belül is csupán általános szerződési feltételek, illetve egyéb, egyedileg meg nem tárgyalta kikötések vonatkozásában van lehetőség. Ennek magyarázata, hogy a professzionális piaci szereplőhöz képest „gyengébb” fél a fogyasztó, kiváltképp akkor, ha az alkufolyamatot is nélkülöző, egyedileg meg nem tárgyalta feltételeket alkalmaz a pénzügyi intézmény, ezért ilyen esetekben szükséges a fogyasztói érdekek fokozott védelme.⁷⁶

Kiindulási alap – a II. fejezethez hasonlóan itt is – a régi Ptk. 209.§ (1) bekezdése, amely szerint *tisztességtelen az olyan kikötés, amely a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértésével, egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztó hátrányára állapítja meg.* A kérdéskör szempontjából még a régi Ptk. 209.§ (6) bekezdését (korábban (5) bekezdés) szükséges kiemelni, amely alapján *nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg.* Fogyasztói szerződés⁷⁷ esetén pedig a tisztességtelen kikötés semmis, a régi Ptk. 209/A.§ (2) bekezdésére tekintettel.

III. 2. Az érvénytelenség megállapításnak feltételei a hazai gyakorlatban

A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény világosan rögzíti, hogy az eljáró bíróságnak elsőként azt kell vizsgálnia, hogy az adott feltétel jogszabályi rendelkezéseket sért-e. Ez a vizsgálat kiterjedhet mind az általános szerződési feltételekre, mind pedig egyedileg megtárgyalta kikötésekre is. Ebben a körben a bíróságnak abban kell állást foglalnia, hogy a Hpt., egyoldalú szerződésmódosítást korlátozó rendelkezései nem szenvednek-e csorbát a felek konszenzusa által. Itt megjegyzendő, hogy a peres eljárások tárgyává tett jogviszonyok

⁷⁶ VÉKÁS Lajos: *Az európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a "fogyasztó" fogalmáról*, Európai Jog, 2002., 5. szám, 8. oldal

⁷⁷ Régi Ptk. 685.§ e) pontja szerint *fogyasztói szerződés: az a szerződés, amely fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti.*

túlnyomórészt 2010. előtt keletkeztek, így csupán az „*alapos ok*” és a taxatív jelleg kritériumainak kell eleget tenniük a hitelezők egyoldalú jogosultságát rögzítő feltételeknek. Amennyiben a bíróság arra a megállapításra jut, hogy ezen követelmények nem teljesülnek, megállapítja a szerződési feltétel érvénytelenségét jogszabályba ütközés címén.

Ellenkező esetben – akár hivatalból is⁷⁸ – köteles a bíróság a tisztességtelen jelleg megítélésére. Ezzel kapcsolatban azonban a régi Ptk. 209. § (6) bekezdésére tekintettel, nem egységes a Kúria, illetve a bankok képviselőinek álláspontja. A legfelsőbb nemzeti ítélkező testület véleménye szerint a régi Hpt. 210.§ (3) bekezdése kógens keretszabálynak tekintendő, amelyet a pénzügyi intézmény rendelkezési joga tölt meg tartalommal. Rögzíti továbbá, hogy ilyen esetben a kikötés tisztességtelensége vizsgálható, hiszen csupán az ok-listával kapcsolatos két kritérium törvényi előírása nem jelenti azt, hogy az adott feltétel tartalmát jogszabály állapítja meg.⁷⁹ Ehhez képest a másik oldal úgy foglalt állást, hogy a tisztességtelenség olyan érvénytelenségi jogcím, amely a diszpozitív szabályozás kínálta lehetőségekkel való visszaélés kirívó eseteire került kialakításra. A magyar szabályozás által implementált Irányelv angol nyelvű változatában szereplő „*reflect*” kifejezésből kiindulva az az álláspont jelenik meg, amely szerint, ha az egyedileg meg nem tárgyalt feltétel helyesen reflektál a jogszabályra, azaz a hitelező a kógens norma teljes körű figyelembevételével jár el, akkor a kikötés megfelel a jogszabályi előírásban foglaltaknak, annak tisztességtelensége nem lehet vizsgálat tárgya.⁸⁰

Álláspontom szerint a kógens szabályok is hagynak mozgásteret a jogalkalmazó számára. Ezen mozgástér keretei között maradó kikötések pedig igenis eshetnek a tisztességtelenség vizsgálata alá. Ezt megerősítendő a szerződésekben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII. 15.) Korm. rendeletre kívánok utalni. Ez a jogszabály a fogyasztói, lakáscélú kölcsönszerződések vonatkozásában pontosítja a Hpt. rendelkezéseit, tételesen meghatározva az egyoldalú módosításra okot adó lehetséges körülmények körét. Ez sem tekinthető azonban többnek egy keretszabálynál, hiszen kizárólag annyi követelményt támaszt, hogy a Kormányrendeletben meghatározott feltételeknek a sorát a pénzügyi intézmény nem bővítheti. A kógens jogszabályi keretek között is kialakulhat indokolatlan egyensúly-eltolódás, hiszen a szerződési feltétel látszólag jogszabályi rendelkezéseket tükröz, azonban tartalmában „*üres*” lehet (pl. nem átlátható,

⁷⁸ 2/2011. (XII. 12.) PK vélemény; C-243/08 – Pannon GSM Zrt. ügy, 31-33. pont

⁷⁹ 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 3. pontja

⁸⁰ GADÓ Gábor: *A fogyasztó kölcsönszerződések egyoldalú módosításáról*, Gazdaság és Jog, 2012. (20. évf.), 10. szám, 3. o.

ellenőrizhetetlen).⁸¹ Leszögezhető tehát, hogy az ok-listában szereplő feltételek jogszerűsége nem vonható kétségbe, amennyiben a feltételek meghatározásának módja maradéktalanul megfelel a régi Hpt. 210.§ (3) bekezdésében írt követelményeknek,⁸² ez azonban nem zárja ki, hogy a szerződés bármely más érvénytelenségi ok alapján ne lenne támadható.⁸³

A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 6. pontja a „tisztelegtelen vagy jogszabály ütköző?” kérdést veti fel. Az itt található iránymutatás exemplifikatív felsorolását adja annak, hogy mely elvek megsértése vezethet az egyoldalú szerződésmódosítást kikötő szerződéses rendelkezés tisztelegtelenségének megállapításához. Ezek a következők: az egyértelmű és érthető megfogalmazás, a tételes meghatározás, az objektivitás, a ténylegesség és arányosság, az átláthatóság, a felmondhatóság, valamint a szimmetria elve. Ezzel tulajdonképpen azt a célt éri, illetve érheti el a Kúria, hogy ezen elvek figyelmen kívül hagyása mindenképpen érvénytelenségre vezet, akár 2010 előtt, akár 2010 után keletkezett a jogviszony. A különbség csupán az érvénytelenségi jogcímekben érhető tetten. Az előzőekben nevesített elvek többsége ugyanis 2010. január 1-jétől megjelenik a Hpt. 210. § (3) és (4) bekezdéseiben, mint az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülményekkel szembeni törvényi kritérium, amelyek megsértése jogszabályba ütközés címén érvénytelenséget eredményez.

A fentieket a következő példával kívánom szemléltetni. 2009-ben a felek között létrejött kölcsönszerződés nem tartalmaz arra vonatkozó kötelezést, hogy amennyiben az ok-listában feltüntetett körülmények a fogyasztó számára kedvezően változnak meg, akkor ennek megfelelően a pénzügyi vállalkozás módosítást eszközöljön az ügyfél javára (szimmetria elve). Ilyen követelményt a Hpt. 2010 előtt nem tartalmazott, ezért jogszabályt biztosan nem sért a feltétel (illetve a hiányos feltétel), azonban tisztelegtelensége megállapítandó tekintettel arra, hogy a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény kifejezetten nevesíti az ilyen helyzetet, mint tisztelegtelen kikötést. Azonban, ha ez a kölcsönszerződés 2010-ben, illetve ez után létesült volna, akkor az említett kikötés a régi Hpt. 210.§ (4) bekezdésének b) pontjára tekintettel jogszabályba ütközik, és ezért érvénytelen.

Ezt a megoldást a bankok képviselői ugyancsak támadják, és úgy fogalmazzák, hogy *„a visszamenő hatályú jogalkotás tilalmából fakadó korlátokat úgy kívánja lebontani (a PK vélemény, illetve a Kúria – K.G.M.), hogy (...) a Hpt.-nek a szerződéskötéskor „hiányzó” előírásait a Ptk. 209. § (1–(4) bekezdése szerinti jóhiszeműség és tisztesség követelményére*

⁸¹ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.716/2013/8. számú másodfokú ítélete

⁸² BH 2012/41.

⁸³ KEMENES István: *A pénzügyi intézetek egyoldalú szerződésmódosítási jogáról*, Gazdaság és Jog, 2012. (20. évf.), 4. szám, 4. oldal

*hivatkozva kéri számon.*⁸⁴ Ezzel szemben a bíróságok egyértelműen alkalmazhatónak tartják a 2/2012. (XII. 10.) PK véleményt a közzététele előtt keletkezett jogviszonyokra is, amelyet jól példáz mind a Szegedi Ítéltábla,⁸⁵ mind a Pécsi Ítéltábla,⁸⁶ mind pedig a Debreceni Ítéltábla,⁸⁷ valamint a Fővárosi Ítéltábla⁸⁸ gyakorlata. Akként érvelnek, hogy a bíróság feladata az, hogy az irányadó jogszabályokat alkalmazva, azok rendelkezéseire figyelemmel, annak korlátai között tekintse iránymutatónak a jogalkalmazást segítő eszközt.

III. 3 A 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény megerősítése: a 2/2014. PJE határozat

A 2/2014. PJE határozatban a Kúria tulajdonképpen megerősítette a már korábban kollégiumi vélemény formájában lefektetett, majd az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó jogszabályi rendelkezések kógens elemévé is tett, az III. 1. pontban ismertetett elveket. Ennek újbóli ismertetésétől eltekintve, a PJE határozat indokolásának azon részére kívánom helyezni a hangsúlyt, amely az árfolyamréssel kapcsolatban született uniós döntés átláthatóságra, érthetőségre, valamint világosságra vonatkozó értelmezését veszi át.

A Kúria tehát az uniós jogértelmezés birtokában a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 6. a) pontját⁸⁹ részletezi, illetve magyarázza. Az egyértelmű és érthető megfogalmazás elve tehát megköveteli a módosítás jogát kikötő szerződési feltételektől, hogy azok *alapján a fogyasztó megfelelően fel tudja mérni az általa vállalt kötelezettségeket, az esetleges többlet-kötelezettsége keletkezésének indokait, a kötelezettségei változásának mechanizmusát és annak lehetséges mértékét, továbbá a kikötésnek meg kell határoznia a fogyasztó szerződéses terheinek lehetséges alakulását.*⁹⁰ Elvi élel leszögezi a Kúria, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülmények pusztá felsorolása nem felel meg az átláthatóság követelményének.⁹¹ A kulcsfogalommá a Kúria a „*felmérhetőséget*” teszi, amelyet a fogyasztóra nézve hátrányos szerződésmódosítás indokoltságát, arányát és mértékét illetően kell érteni.

Az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatban összegzésként elmondható tehát, hogy, amennyiben egy fogyasztói szerződés tárgyára vonatkozóan kógens jogszabályi előírás

⁸⁴ GADÓ: i.m. 4.

⁸⁵ lásd: pl. Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.716/2013/8. számú másodfokú ítélete

⁸⁶ lásd: pl. Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.238/2013/9. számú másodfokú ítélete

⁸⁷ lásd: pl. Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.278/2013/7. számú másodfokú ítélete

⁸⁸ lásd: pl. Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.533/2013/. számú másodfokú ítélete

⁸⁹ „Az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés különösen akkor tisztességtelen – feltéve, hogy nem ütközik jogszabályba –, ha a) tartalma a fogyasztó számára nem világos, nem érthető (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve) ”

⁹⁰ 2/2014. PJE határozat indokolás III./2.

⁹¹ 2/2014. PJE határozat indokolás III./2.

létezik, annak megsértése a szerződés érvénytelenségét eredményezi jogszabályba ütközés címén. Ha ezt a szabályt nem sérti a szerződési kikötés vagy ilyen norma nem is létezik, akkor a tisztességtelenség kritériumrendszerének való megfelelés további kontrollt jelent, illetve jelenthet. Az pedig, hogy idővel bizonyos tisztességtelen magatartások, eljárások, illetve formulák konkrét jogszabályi rendelkezést is sértenek, szintén fogyasztóvédelmi érdekeket szolgál. A jogalkotó ugyanis egyes, a tisztesség követelményével ellentétes feltételeket később kógens normával is tilalmaz, ezzel egyértelműen a fogyasztók helyzetét teszi könnyebbé, hiszen a tisztességtelenség, régi Ptk. 209.§-ban meghatározott elemei (a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértése, egyoldalú és indokolatlan egyensúly-eltolódás) helyett csupán a konkrét jogszabályba ütközés bizonyítása vitathatatlanul egyszerűbb feladatot jelent. Emellett azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a bíróságokra is kevesebb munka hárul a jogszabályba ütközés megállapításakor, mint a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek vizsgálatakor.

Összegző és záró gondolatok

Egyszerű kritérium, mégis nehézkes jogi alkalmazhatóság, illetve megvalósítás? – tehetjük fel a kérdést. A dolgozatban kifejtettek alapján úgy tűnik, hogy a világosság és érthetőség kritériumai jutnak kulcsszerephez a deviza adósok helyzetének polgári jogi megoldása tekintetében.

Az Irányelv átültetésével kapcsolatban a tagállamok ellen rendre kötelezettségszegési eljárást kezdeményezett az Európai Bizottság a nem megfelelő implementáció miatt.⁹² A világosság és érthetőség kritériumainak a megsértésén alapuló semmisségi ok elfogadottságának hiányát, illetve az alkalmazásával kapcsolatban esetlegesen felmerülő nehézségek elkerülésének kívánalmát jelzi, hogy talán nem véletlen, hogy az első idevágó eljárás éppen az Irányelv 5. cikkének átültetésével kapcsolatosan állapított meg hiányosságokat.⁹³

Alapvetően az leszögezhető, hogy a tisztességtelenség bírói megállapítása igencsak komoly feladat elé állítja az eljáró ítélkező szervet, nem különben a világosság és érthetőség kritériumaira alapított – egyébként szintén a tisztességtelenség körébe tartozó – semmisségi jogcím gyakorlati alkalmazása esetén. Ezen nehézségek és bizonytalanságok húzódtak meg a mögött, hogy a tagállamok a jól bejáratott mechanizmusaik és védelmi rendszereik megfelelőségét bizonygatták, ahelyett, hogy hiánytalanul átültették volna az Irányelvet.⁹⁴ A Bíróság azonban rámutatott, hogy a világosság és érthetőség olyan kritériumok, amelyek tekintetében nem elegendő, hogy kikövetkeztethetők legyenek az adott ország magánjogi szabályozásának egészéből, hanem explicit módon meg kell jelenniük,⁹⁵ mint a jóhiszeműség és tisztesség követelményrendszerének részei,⁹⁶ és ily módon a megsértésük, illetve figyelmen kívül hagyásuk a tisztességtelenség megnyilvánulásának egy konkrét formáját jelenti. És ez pontosan a már oly sokszor említett információs szakadékot kívánja szűkebbre vonni a fogyasztó és a szolgáltató között, hiszen csak érthető és világos szerződési feltételek mellett van lehetősége a fogyasztónak arra, hogy a szükséges információk birtokában dönthessen a szerződés megkötéséről. Pusztán megjegyzem, hogy 2009. május 22. előtt Magyarországnak sem sikerült a világosság és érthetőség kritériumait átültetni a Ptk.-ba.⁹⁷

⁹² A Bizottságnak a 93/13/EGK irányelv tagállami alkalmazását értékelő jelentése BIZ (2000) 248

⁹³ C-144/99 - Bizottság kontra Hollandia ítélet, EBHT 2001 I-03541

⁹⁴ VÉKÁS Lajos: *Polgári jogunk európai jogi háttéréről*, Európai Jog, 2003., 6. szám, 7-10. o.

⁹⁵ C-144/99 - Bizottság kontra Hollandia ítélet, 21. pont, EBHT 2001 I-03541

⁹⁶ VÉKÁS Lajos: *A Ptk. 209.§-ának megméréstetése az Európai Közösségek Bírósága előtt*, Európai Jog, 2004., 6. szám, 9. o.

⁹⁷ a Polgári Törvénykönyv és a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet, valamint ezzel összefüggésben más törvények egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló

Mindezek jól mutatják, hogy miért is kellett a Kúriának Luxemburghoz fordulnia, a probléma tömeges jellege miatti teherről nem is beszélve. Érdekes azonban látni, hogy 2/2014. PJE határozatban, az oly sokat tárgyalt, és talán első számú, központi kérdéssé váló főszolgáltatás, illetve elsődleges tárgy meghatározása alá tartozás tekintetében való állásfoglalás helyett, erre, a szintén bizonytalanságok által övezett, érthetőség és világosság kritériumrendszerére helyeződött a hangsúly.

Ennek magyarázatát abban látom, hogy e tekintetben az Európai Unió Bírósága viszonylag konkrét iránymutatást adhatott és adott is, amely megfelelő támaszul szolgált a tisztességtelenség jogegységesítés szintjén történő kimondásához. Bár az egyedi ügyben (Kásler-ügy) kimondta a Kúria, hogy az árfolyamrést rögzítő kikötések⁹⁸ nem tartoznak az elsődleges tárgy meghatározása alá, a 2/2014. PJE határozatban már ez elmaradt.

Mivel tehát a Bíróság kifejtette, hogy a nyelvtani kritériumoknál többet követel meg az érthetőség, és ezt mind a főtanácsnok indítványában, mind pedig a Bíróság ítéletében jól érthetően ki is fejtette, kézenfekvő volt erre alapítani a tisztességtelenséget. Amivel önmagában természetesen nincsen baj. Annyit viszont mindenképpen le kell szögezni, hogy ezt a szolgáltatás, illetve a szerződéstípus speciális, korábban a magyar gyakorlatban ismeretlen volta miatt tehette a Kúria.

Az elmondható tehát, hogy a pénzügyi szolgáltatások tisztességtelenségének vizsgálata körében, a fogyasztók magánjogi védelmének eszköztárában első helyen a világosság, érthetőség, egyértelműség, illetve átláthatóság követelményei állnak.

A dolgozat elején felvetett másik kérdés a fogyasztó forgalmára vonatkozott.⁹⁹ A jogirodalomban nem igazán találkozni az Európai Unió Bírósága által kimunkált, és azóta az uniós jogalkotásban is mércévé váló átlagos, figyelmes és értelmes mintafogyasztó modelljének, mint a védelem alsó szintjének megváltoztatására irányuló törekvéssel. Jól látható azonban, hogy a jelen munkában feldolgozott bírósági döntések által kívánatosnak tartott értelmezés, illetve védelmi mechanizmus az átlagosan informált, figyelmes és értelmes fogyasztói modellnél alacsonyabbra teszi a mércét. A pénzügyi szolgáltatás tekintetében semmilyen képzettséggel és ismerettel nem rendelkező fogyasztó is védelem alá esik. Ennek az oka a szolgáltatás speciális jellege, és rendkívüli bonyolultsága. Bár kétségtelen, hogy

2009. évi XXXI. törvénnyel történt meg az Irányelv 4. cikk (2) bekezdésének és 7. cikknek a megfelelő implementálása.

⁹⁸ A Kúria Gfv.VII.30.160/2014/5. számú felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélete

⁹⁹ A témában lásd még: C-210/96 – Gut Springenheide GmbH and Rudolf Tusky v Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt, EBHT 1998 I-04657; C-220/98 – Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG v Lancaster Group GmbH., EBHT 2000 I-00117; C-470/93 – Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. v Mars GmbH., EBHT 1995 I-01923

megáll az a kijelentés, hogy az átlag fogyasztó sem képes a sokszorosán összetett konstrukciókat megérteni, a védelem alanyának szintje mégsem az átlagosan képzett fogyasztó. A bírósági ítéletek azt a követelményt határozták meg a szerződési feltételek alkalmazóival szemben, hogy a gazdasági következményeket, valamint a terheket és azok változásait átláthassa, illetve kiszámolhassa a fogyasztó. Ez pedig a csupán behelyettesítés és számolás technikáját megkívánó képletek nélkül igencsak elképzelhetetlen, főképp egy alulképzett fogyasztó számára, márpedig az ítéletek alapján egyértelműen rögzíthető, hogy a deviza alapú fogyasztói kölcsönök vonatkozásában a védelem őt is megilleti.

A két részkonklúziót összekapcsolva tehát az mondható el, hogy a polgári jog azt követeli meg a pénzügyi szektor szolgáltatóitól, hogy olyan egyértelmű és világos szerződéseket kössenek a fogyasztókkal – mind a legegyszerűbb konstrukció, mind pedig a legösszetettebb termék tekintetében –, amelyek egy képzetlen, a pénzügyi világban járatlan fogyasztó számára is átláthatóak, azok jövőbeli alakulása tekintetében is.

Összességében elmondható, hogy a pénzügyi fogyasztóvédelem jövőjét nagyban befolyásoló döntések születtek. A jogalkotás számára megfelelő indikátort jelent a deviza alapú hitelezés által okozott eladósodás a tekintetben, hogy a korábbi védelmi szintet meg kell emelni. A XXI. század kihívásaira, illetve új megoldásaira gyorsan reagáló jogalkotás iránti igény vitathatatlan üzenete az elmúlt évek „*devizahiteles küzdelmeinek*”. A most fennálló helyzet rendezése rendkívüli kihívásokat és érdek összeütközéseket hordoz, illetve hordozott magában, amely a megelőzés alapelvét teszi a jövőbeli védelem központi elemévé. A jogalkalmazás vonatkozásában pedig az elmúlt időszak történései hosszú időre meghatározzák tisztességtelenség megállapításakor követendő elveket és feltételrendszert.

Záró gondolatok

A deviza alapú hitelek a magyar gazdaság egészét, a magyar bankrendszer működését alapvetően és közvetlenül befolyásoló hatása a magyar lakosság jelentős hányadának létét, egzisztenciáját is közvetlenül érinti.¹⁰⁰ A 2008-as pénzügyi válság következményeit, így módon a forint gyengülésének mértékét sem lehetett előre látni.¹⁰¹ A megoldásokat kereste a Kormány, a bankvilág, a lakosság, de végső soron számos (elő)kérdést a bíróságok asztalán kellett megválaszolni. Ide tartozik az árfolyamrész és az egyoldalú szerződésmódosítás kikötése tisztességtelenségének a megítélése is.

Az Országgyűlés 2014. július 4. napján fogadta el a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényt. A jogszabály rendezi mind az árfolyamrész, mind pedig a egyoldalú szerződésmódosítás kérdését. Az árfolyamrész tekintetében egyértelműen semmisnek minősíti az azt rögzítő kikötéseket, míg az egyoldalú szerződésmódosítás tekintetében a pedig az új Ptk. 6:104.§ (2) bekezdésében található ún. „szürke listát” bővíti a jogalkotó, természetesen kizárólag fogyasztói kölcsönszerződések tekintetében. Ebben a kérdésben tehát a hitelező bankoknak lehetőségük volt pert indítani az ellenkező bizonyítása végett, méghozzá a törvény hatálybalépésétől számított 30 napon belül.¹⁰² Az így lefolytatásra kerülő eljárások során többnyire alkotmányos problémák merültek fel a törvénnyel kapcsolatban, tekintettel annak visszaható hatályú alkalmazását előíró 1.§-ára. Így a jogszabály megítélésével kapcsolatos állásfoglalás már nem képezi dolgozatom tárgyát.

A pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó szigorodó szabályozási környezet a fogyasztók védelmét szolgálja. Gyakran előfordul azonban, hogy a jogalkotó elkésik, és már csak utólag tud reagálni. Ilyenkor a bírói gyakorlat által kimunkált elvek kerülnek jogszabályi szinten is rögzítésre. A cél azonban csupán az egyensúly megteremtéséhez szükséges feltételrendszer kialakítása lehet, és ezen túllépve olyan helyzet adódhat, amely már a fogyasztó önmagától való megvédéseként is értékelhető.¹⁰³

A jogalkalmazásban a jogszabályt sértő feltételek észlelése nyilvánvalóan más módszert igényel, mint a jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek érvényre juttatása.

¹⁰⁰ A Kúria Pfv.21.247/2012. számú előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező végzésének 33. pontja

¹⁰¹ BÁNFI: im. 380. o.

¹⁰² a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény 8.§ (1) bekezdés a) pont

¹⁰³ NAGY Éva: *Fogyasztóvédelem és hitelszerződés*. In: BARTA Judit, WOPERA Zsuzsa: Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében. Novotni. Miskolc, 2011., 130-131. o.

Fontos azonban, hogy ezen utóbbi területen is kiszámítható ítélkezés alakuljon ki, hiszen már ez önmagában is a fogyasztói érdekek érvényesülése irányába (is) hat.

Végső konklúzióként arra kívánok rámutatni, hogy egészen pontosan mi áll mind a II., mind pedig az III. fejezetben tárgyalt kikötések tisztességtelenségének megállapítása mögött. Nem más, mint az érthetőség, illetve az átláthatóság hiánya. Semmi speciális megoldás, érvelés és szempontrendszer nem húzódik meg sem az Európai Unió Bírósága, sem pedig a Kúria döntése, illetve a feltételek minősítése mögött. A fogyasztó oldalán jelentkező – a fogyasztóvédelmi szabályozást, illetve a fogyasztóvédelmi jogot is életre hívó – információ hiány orvoslására hivatott legalapvetőbb szabályok, illetve elvek sérültek. A fogyasztó által vállalt kötelezettségeknek, illetve azok alakulásának, esetleg terhesebbé válásának az átláthatósága és érthetősége csorbát szenvedett, a fogyasztónak nem volt lehetőség a gazdasági következmények felmérésére.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Irodalomjegyzék

BÁNFI Tamás: *A devizahitelezés oka, a beavatkozás lehetősége, módjai*. Pénzügyi Szemle, 2012. (57. évf.), 3. szám, 380-391. o.

BÁTOR Viktor: *Pénztartozás. Kamat*, In: SZLADITS Károly: Magyar Magánjog, III. kötet, Budapest, 1941., 245., 275. és 299. o.

BÍRÓ György, LENKOVICS Barnabás: *Magyar polgári jog – Általános tanok*, Miskolc, Novotni, 2010., 82-88. o.

ERDŐS Tibor: *Forintárfolyam, kamatszint és devizaalapú eladósodás*. Közgazdasági Szemle, 2010. (57. évf.) október, 847-867. o.

FAZEKAS Judit: *A fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeit szabályozó új Európai Unió irányelv és a magyar jog*, Magyar Jog, 1995. november, 660-668. o.

GADÓ Gábor: *A fogyasztói kölcsönszerződések egyoldalú módosításáról*, Gazdaság és Jog, 2012. (20. évf.), 10. szám, 2-7. o.

GADÓ Gábor: *Egyoldalú szerződésmódosítás a pénzügyi szektorban*. Gazdaság és Jog, 2011. (19. évf.), 12. szám, 3-8. o.

GÁRDOS István, Nagy András: *A devizahitel jogi alapkérdései*. Hitelintézeti Szemle, 2013. (12. évf.), 5. szám, 371-387. o.

GYEKICZKY Tamás: *Kit védünk? A fogyasztó közösségi jogi fogalmának társadalmi összefüggéseiről*. Európai Jog, 2012., 1. szám, 24-30. o.

HAJNAL Zsolt: *A fogyasztóvédelem alanya: a fogyasztó*. In: SZIKORA Veronika: Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel. FOME. Debrecen, 2010., 39-52. o.

HAJNAL Zsolt: *A fogyasztóvédelem alapjai*. In: SZIKORA Veronika: Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel. FOME. Debrecen, 2010., 15-17. o.

HAJNAL Zsolt: *A pénzügyi fogyasztóvédelmi szabályok aktuális változásai az Európai Unió jogalkotási folyamatainak tükrében*, Debreceni Jogi Műhely, 2009. (6. évf.), 1. szám, 11-23. o.

HÁMORI Antal: *A "fogyasztó"-fogalom "dilemmái" különös tekintettel az Fgytv. módosításában és az új Ptk.-javaslatban foglaltakra*, Magyar Jog, 2009. (59. évf.), 2. szám, 88-97. o.

Henrique S. BASSO, Oscar CALVO-GONZALEZ, Marius JURGILAS: *Financial dollarization – the role of banks and interest rates*. Journal of Banking & Finance, 2011. (35. évf.), 4. szám, 794-806. o.

KEMENES István: *A Ptk. Szerződési jog általános szabályainak reformjáról I.*. Céghírnök, 2004. (14. évf.), 11. szám, 11-12. o.

- KEMENES István: *A pénzüintézetek egyoldalú szerződés módosítási jogáról*, Gazdaság és Jog, 2012. (20. évf.), 4. szám, 3-12. o.
- KIRÁLY Miklós: *Az Európai Közösségek irányelveinek hatása a szerződési jogra a fogyasztóvédelem területén*. Magyar Jog, 2000. (50. évf.), 6. szám, 325-338.
- KOVÁCS László: *Az ügyfélvédelem bukdácsoló szabályozása és dilemmái a deviza alapú hitelezésben*. Magyar Jog, 2012. (62. évf.), 5. szám, 282-291. o.
- LESZKOVEN László: *A devizában megállapított kölcsönök pénzneméről*. Gazdaság és Jog, 2012. (20. évf.), 9. szám, 11-16. o.
- LESZKOVEN László: *Az általános szerződési feltételek útján létrejövő szerződések*. Gazdaság és jog, 2014. (22. évf.), 10. szám, 3-9. o.
- NAGY Éva: *Fogyasztóvédelem és hitelszerződés*. In: BARTA Judit, WOPERA Zsuzsa: Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében. Novotni. Miskolc, 2011., 124–133. o.
- NEMESSÁNYI Zoltán: *Általános szerződési feltételek, tisztességtelen szerződési kikötések* In: Bírói gyakorlat füzetek 7 (Szerk: OSZTOVICS András), Opten, 2013.
- NÉMETH László: *Az általános szerződési feltételek és a fogyasztói szerződések érvénytelensége iránti perek tapasztalatai*. Gazdaság és Jog, 2008. (16. évf.), 11. szám, 15-23. o.
- OSZTOVITS András: *A bíróságok feladatai a fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos jogvitákban*. Gazdaság és Jog, 2012. (20. évf.), 3. szám, 11-17. o.
- OSZTOVITS András: *A közösségi jog hatása a fogyasztói szerződések magyar szabályozására és joggyakorlatára*. Gazdaság és Jog, 2009. (17. évf.), 12. szám, 11-15. o.
- OSZTOVITS András: *Lehet-e érvényes az a szerződési feltétel, ami tisztességtelen?* Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009. (3. évf.), 4. szám, 59-64. o.
- OSZTOVITS András: *Magyar fogyasztóvédelmi ügyek az Európai Közösségek Bírósága előtt*. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009. (3. évf.), 2. szám, 65-70. o.
- PATASSY Benedek: *A devizaalapú hitelszerződésekkel kapcsolatosan kialakult viták bírósági úton való megoldásának javaslatai*. Magyar Jog, 2012. (62. évf.), 7. szám, 419-428. o.
- SZEBELÉDI Ferenc: *A pénzügyi fogyasztóvédelem jogérvényesítési kérdései*, Themis, ELTE ÁJK Doktori Iskola, 2012. október, 98-111. o.
- SZENTIVÁNYI Iván: *A banki üzletszabályzatok és a fogyasztóvédelem*. Gazdaság és Jog, 2001. (9. évf.), 1. szám, 10-15. o.
- TÍMÁR Kinga: *Általános szerződési feltételek a polgári jogban és a versenyjogban*. A Polgári Jogi Tudományos Diákkör évkönyve, 2005. (5-6. évf.), 1. szám, 333-348. o.
- TÓTH Emese: *A deviza alapú kölcsön elnevezésű termék jogi természete*. Európai Jog, 2012. 5.szám, 18-26. o.

TÖRÖK Éva: *Aktuális kérdések az általános szerződési feltételekkel kapcsolatban*. Studia juvenum, 2009. (3. évf.), 1. szám, 355-366. o.

VÉKÁS Lajos: *Az európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a "fogyasztó" fogalmáról*, Európai Jog, 2002., 5. szám, 3-13. o.

VÉKÁS Lajos: *A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bírósága előtt*. Európai Jog, 2004., 6. szám, 8-11. o.

VÉKÁS Lajos: *Javaslat a szerződések általános szabályainak korszerűsítésére*. Polgári Jogi Kodifikáció, 2001. (3. évf.), 3. szám, 3-14. o.

VÉKÁS Lajos: *Javaslat az általános szerződési feltételek Ptk.-beli szabályozásának kijavítására*. Jogtudományi közlöny, 2000. (55. évf.), 12. szám, 485-492. o.

VÉKÁS Lajos: *Polgári jogunk európai jogi háttéréről*. Európai Jog, 2003., 6. szám, 3-15. o.

VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex, Budapest, 2008., 1282. o.

WELLMANN György (szerk.): *Az új Ptk. magyarázata V/VI*. HVG-ORAC, Budapest, 2014., 437. o.

Jogsabályok

Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény

a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény

a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény

fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény

a Polgári Törvénykönyv és a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet, valamint ezzel összefüggésben más törvények egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 2009. évi XXXI. törvénnyel

a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet

a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EKG irányelv

a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről szóló 41/1997. (III. 5.) Korm. rendelet

Az Európai Parlament és a Tanács 254/2014/EU rendelete a 2014 és 2020 közötti időszakra vonatkozó többéves fogyasztóvédelmi programról és az 1926/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről

a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény

a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény

a fogyasztói hitel megállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/48/EK irányelv

Egyéb források

1/2010. (VI. 28.) PK vélemény az érvénytelenség jogkövetkezményeiről

2/2010. (VI. 28.) PK vélemény az érvénytelenségi perekben felmerülő egyes eljárásjogi kérdésekről

2/2011. (XII. 12.) PK vélemény a fogyasztói szerződés érvényességével kapcsolatos egyes kérdésekről

2/2012. (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről

6/2013. Polgári jogegységi határozata deviza alapú kölcsönszerzésekkel kapcsolatos perekben felmerült egyes elvi kérdések tárgyában

2/2014. Polgári jogegységi határozat a deviza alapú fogyasztó kölcsönszerzések tisztességtelenségének megállapítására irányuló indítvány tárgyában

4/2012. számú gazdasági elvi határozat

EH 2013.12.G10

BH 2012/41.

A Békés Megyei Bíróság (ma: Gyulai Törvényszék) 5.P.20.360/2010/31. számú elsőfokú ítélete

Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.716/2013/8. számú másodfokú ítélete

Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.238/2013/9. számú másodfokú ítélete

Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.278/2013/7. számú másodfokú ítélete

Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.533/2013/. számú másodfokú ítélete

A Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.052/2012/7. számú másodfokú ítélete

A Kúria Pfv.21.247./2012. számú előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező végzése

A Kúria Gfv.VII.30.160/2014/5. számú felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélete

C–26/13 – Kásler és Káslerné Rábai ügy

C–243/08 – Pannon GSM ügy, EBHT 2009 I–04713

C–618/10 – Banco Español de Crédito ügy

C–237/02 – Freiburger Kommunalbauten ügy, EBHT 2004 I–03403

C-144/99 - Bizottság kontra Hollandia ítélet, EBHT 2001 I-03541

C-210/96 – Gut Springenheide GmbH and Rudolf Tusky v Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt, EBHT 1998 I-04657

C-220/98 – Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG v Lancaster Group GmbH., EBHT 2000 I-00117

C-470/93 – Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. v Mars GmbH., EBHT 1995 I-01923

A Bizottságnak a 93/13/EGK irányelv tagállami alkalmazását értékelő jelentése BIZ (2000) 248

Magyarország Legfőbb Ügyészének P.KvFG.7830/2012/2. számú szakmai véleménye

Nils Wahl főtanácsnok indítványa a C-26/13. sz. ügyben

http://www.mnb.hu/Sajtoszoba/mnbhu_pressreleases/mnbhu_pressreleases_2014/mnbhu_kozl_emeny_20140313_1030 (letöltés időpontja: 2014. június 13.)